

Czasopismo naukowe komorników sądowych

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

Nr 1/2016

ISSN 1731-030X

W numerze:

Jacek Izydorezyk, Józef Jagieła

Odpowiednie stosowanie przepisów
Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu
dyscyplinarnym wobec komorników sądowych
(zagadnienia wybrane)

Aneta Łazarska

Konstytucyjna dopuszczalność zażalenia
na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu
klauzuli wykonalności z przejściem uprawnień

CURRENTA

Czasopismo naukowe komorników sądowych

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGŁĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Czasopismo naukowe komorników sądowych
Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. nadzw. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego
Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Dr Grzegorz Sikorski

RADA NAUKOWA

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski
Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius
Prof. zw. dr hab. Andrzej Jakubecki
Dr Tomasz Banach
Dr Anna Barańska
Dr Zenon Knypl
Dr Michał Krakowiak
Dr Rafał Łyszczek
Dr Mariusz Sorysz

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero
Prof. nadzw. dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska
Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ
Dr hab. Izabella Gil
Dr hab. Andrzej Jarocho

PPE znajduje się na liście czasopism punktowanych MNiSW z wynikiem 6 punktów.

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 730 egz.
Sopot 2016

© Copyright by
Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.
al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot
e-mail redakcji: ppe@currenda.pl
tel. Sekretarza redakcji: 602 720 142
e-mail: Sekretarza redakcji: grzegorz.sikorski@currenda.pl
tel.: 58 550 38 75, 58 550 38 76 w. 15, faks: 58 550 38 75 w. 26
www.sklep.currenda.pl
www.currenda.pl/przegląd

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 7 **Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec komorników sądowych (zagadnienia wybrane)**
The Proper Application of the Provisions of the Code of Criminal Procedure to the Disciplinary Proceedings Against Judicial Officers (Selected Issues)
prof. nadzw. dr hab. Jacek Izydorczyk, Katedra Postępowania Karnego i Kryminalistyki WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
prof. nadzw. dr hab. Józef Jagieła, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 27 **Konstytucyjna dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności z przejściem uprawnień**
The Constitutional Admissibility of an Interlocutory Appeal of a Ruling by a Court of Appeal Concerning the Procedure of Appending an Enforcement Clause, Including a Transfer of Rights
dr Aneta Łazarska, sędzia Sądu Okręgowego w Warszawie

GLOSY

- 47 **Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2015 r., III CZP 103/14, OSP 2015 nr 11, poz. 105, s. 1560**
A Gloss to the Supreme Court Judgment of 19 February 2015 r., III CZP 103/14, OSP 2015 nr 11, poz. 105, s. 1560
dr Andrzej Olaś, Zakład Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, adwokat przy Krakowskiej Izbie Adwokackiej w Krakowie

RECENZJE

- 65 **Recenzja monografii *Ku lepszemu prawu – dyskurs nauki i praktyki. Uwagi na tle ostatnich zmian legislacyjnych***

***w zakresie prawa cywilnego i procedury cywilnej,
pod redakcją I. Kunickiego i A. Antkiewicza,
Currenda 2015***

Review of the Monograph Entitled "Towards Better Law
– Discourse Between Science and Practice. Comments Following
the Recent Legislative Changes in the Area of Civil Law and Civil
Procedure", Edited by I. Kunicki and A. Antkiewicz, Currenda 2015
dr Grzegorz Sikorski, adwokat

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać
drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 299 zł brutto

METODYKA PRACY KOMORNIKA SĄDOWEGO

REDAKCJA
ANDRZEJ MARCINIAK
MONIKA MICHALSKA-MARCINIAK

I WYDANIE
2015

**W abonamencie
książkowym**

TANIEJ

225 zł brutto

25% rabatu
i wysyłka gratis!

 CURRENDA

Oddajemy do rąk
Czytelników pierwsze
wydanie Metodyki.
Na treść tego
opracowania składają
się przede wszystkim
zasady postępowania
komornika sądowego
uregulowane
w Kodeksie
postępowania
cywilnego.

Wszystkie publikacje
Wydawnictwa Currenda
można zamówić
pod adresem:
www.sklep.currenda.pl

STRESZCZENIE **Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec komorników sądowych (zagadnienia wybrane)**

Przedmiotem opracowania jest odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec komorników sądowych, asesorów i aplikantów komorniczych. Analizie poddano zakres i sposób stosowania tych przepisów, których stosowanie może nasuwać problemy praktyczne, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych do Kodeksu postępowania karnego ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013, poz. 1247), która weszła w życie dnia 1 lipca 2015 r.

SUMMARY **The Proper Application of the Provisions of the Code of Criminal Procedure to the Disciplinary Proceedings Against Judicial Officers (Selected Issues)**

The subject of this study is the proper application of the provisions of the Code of Criminal Procedure to the disciplinary proceedings against judicial officers, assistant judicial officers and trainee judicial officers. The analysis covered the scope and method of application of these provisions, as it may cause some practical problems, in consideration of the amendments introduced to the Code of Criminal Procedure on the basis of the Act of 27 September 2013 amending the Act – Code of Criminal Procedure and certain other acts (Journal of Laws 2013, item 1247), which entered into force on July 1, 2015.

Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec komorników sądowych (zagadnienia wybrane)

1. Wprowadzenie

Postępowanie dyscyplinarne wobec komorników sądowych (rozdział dziesiąty *Odpowiedzialność dyscyplinarna*) uregulowane w art. 71–78 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji¹ nie ma charakteru wyczerpującego, choć w wyniku kolejnych nowelizacji liczba przepisów je regulujących znacznie wzrosła (aktualnie są to łącznie 23 artykuły). Podstaw odpowiedzialności dyscyplinarnej komorników sądowych dotyczy art. 71 u.k.s.e., kar dyscyplinarnych zaś art. 72 (odnośnie do aplikantów i asesorów komorniczych przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej komorników stosuje się odpowiednio – z pewnymi

¹ Dz.U. z 2015 r., poz. 790; dalej: u.k.s.e.

odrębnościami na podstawie art. 72a). Kolejne przepisy dotyczą głównie trybu postępowania, choć są tam też regulowane inne kwestie: art. 73 – przedawnienie deliktu dyscyplinarnego; art. 74 – wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego oraz zawieszenie komornika w czynnościach przez Ministra Sprawiedliwości; art. 75 – właściwość organów dyscyplinarnych, prawo do odwołania oraz odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego²; art. 75a – komisje dyscyplinarne oraz ich powołanie i kadencyjność; art. 75b – odwołanie członka komisji dyscyplinarnej przed upływem kadencji; art. 75c – niezawisłość w zakresie orzekania członków komisji dyscyplinarnej; art. 75d – skład komisji dyscyplinarnej; art. 75e – kierownictwo formalne sprawowane przez przewodniczącego komisji dyscyplinarnej; art. 75f – strony postępowania dyscyplinarnego; art. 75g – obrona formalna; art. 75h – tzw. zasada ciągłości posiedzenia przed komisją dyscyplinarną oraz wyjątki od niej; art. 75i – niestawiennictwo stron; art. 75j – protokolant; art. 75k – ograniczenie postępowania dowodowego (jako odpowiednik art. 388 k.p.k.); art. 75l – dyrektywy wymiaru kary dyscyplinarnej; art. 75m – uzasadnienie orzeczenia dyscyplinarnego; art. 75n – doręczanie odpisów prawomocnego orzeczenia komisji dyscyplinarnej; art. 76 – wykonanie prawomocnego orzeczenia komisji dyscyplinarnej; art. 77 – koszty postępowania w przypadku prawomocnego ukarania; art. 78 – fakultatywne i obligatoryjne zawieszenie komornika w czynnościach oraz kontrola sądowa takiej uchwały.

Zgodnie z art. 78b u.k.s.e.³ do postępowania dyscyplinarnego w zakresie nieuregulowanym w tej ustawie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. W konsekwencji dość skromnego uregulowania postępowania dyscyplinarnego w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji w postępowaniu tym przepisy Kodeksu postępowania karnego znajdują istotne zastosowanie, z tym że – co należy zastrzec już w tym miejscu – nie jest to postępowanie karne, ale postępowanie,

² Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.; dalej: k.p.k.

³ Na mocy ustawy z dnia 10 września 2015 r. treść uchylonego art. 75 ust. 4 przeniesiono do dodanego art. 78b.

w którym stosuje się „odpowiednio” przepisy regulujące proces karny. Przedstawienie problematyki ewentualnego zastosowania „wszystkich” przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec komorników wykracza poza ramy jednego artykułu, jak też poza ramy jednego konkretnego postępowania dyscyplinarnego. W związku z tym przedstawione zostaną jedynie uregulowania mające dominujące znaczenie dla przebiegu postępowania dyscyplinarnego oraz mogące nasuwać wątpliwości co do dopuszczalności, względnie sposobu ich stosowania w praktyce.

Przepisy Kodeksu postępowania karnego⁴ w postępowaniu dyscyplinarnym wobec komorników stosuje się więc odpowiednio. Oznacza to, że niektóre z nich będą stosowane wprost, bez żadnej modyfikacji, inne zaś z pewną zmianą, a jeszcze inne w ogóle nie znajdą zastosowania ze względu na ich bezprzedmiotowość albo sprzeczność z przepisami ustawy o komornikach sądowych i egzekucji ustanowionymi dla tych stosunków, do których miałyby być stosowane wprost albo z pewną modyfikacją⁵. Należy przy tym podkreślić, że w przypadku odpowiedniego stosowania przepisów punktem odniesienia są przepisy odsyłające, a więc przepisy ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, nie zaś przepisy Kodeksu postępowania karnego, do których odesłanie następuje, a nie odwrotnie. Przepisy regulujące postępowanie dyscyplinarne zawarte w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji należy stosować wprost, z kolei Kodeksu postępowania karnego w taki sposób i w takim zakresie, aby nie podważać stosowania ani nie modyfikować tych pierwszych. Nie można zatem stosować przepisów Kodeksu postępowania karnego (odpowiednio) nawet wtedy, gdy ustawa o komornikach sądowych i egzekucji nie reguluje danej kwestii, jeżeli miałoby to prowadzić do sprzeczności z istotą lub charakterem postępowania dyscyplinarnego. Z odpowiednim stosowaniem przepisów mamy do czynienia

⁴ Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.

⁵ J. Nowacki, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, PiP 1964, nr 3, s. 375.

w przypadku wypełniania luki na tle ustawy o komornikach sądowych i egzekucji poprzez sięganie po przepisy Kodeksu postępowania karnego, ale w sposób, który nie jest sprzeczny z celem oraz charakterem regulacji dotyczącej odpowiedzialności dyscyplinarnej komorników sądowych (tzn. z jego *ratio legis*).

2. Wszczęcie postępowania przed komisją dyscyplinarną

Stosownie do przepisu art. 74 ust. 1 u.k.s.e. postępowanie dyscyplinarne może być wszczęte na wniosek Ministra Sprawiedliwości, prezesów sądów, sędziów wizytatorów, organów samorządu komorniczego oraz komornika-wizytatora uprawnionego podmiotu, przy czym złożenie wniosku przez Ministra Sprawiedliwości wszczyna postępowanie (art. 74 ust. 2 u.k.s.e.)⁶, natomiast gdy wnioskuje o to pozostałe uprawnione podmioty, wymagane jest wydanie przez komisję dyscyplinarną postanowienia w tym przedmiocie⁷.

Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji ani w art. 74, ani w innych przepisach nie określa jednak wymagań formalnych i konstrukcyjnych, jakie powinien spełniać wniosek o ukaranie, ani sposobu usuwania jego braków. W związku z tym, że wniosek zmierza do ukarania komornika, asesora lub aplikanta komorniczego, stanowi w postępowaniu dyscyplinarnym swoisty akt oskarżenia⁸. Dlatego też w tym zakresie, zgodnie z art. 78b u.k.s.e., będą miały zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego dotyczące aktu oskarżenia, tj. art. 332 i n., jak też przepisy regulujące ogólne (minimalne) wymogi każdego pisma procesowego statuowane w art. 119 § k.p.k. Stosując te przepisy, należy jednak mieć na uwadze, że (na dzisiaj) w postępowaniu

⁶ G. Kuczyński [w:] *Ustawa o komornikach sądowych*, pod red. J. Świeczkowskiego, Warszawa 2012, Komentarz LEX, s. 321. Por. także: A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji*, Warszawa 2012, s. 354; Z. Knypl, Z. Merchel, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Warszawa 2013, s. 527.

⁷ A. Marciniak, *op. cit.*, s. 354; Z. Knypl, Z. Merchel, *op. cit.*, s. 527.

⁸ G. Kuczyński [w:] *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 322.

dyscyplinarnym wobec komorników nie ma rzecznika dyscyplinarnego, tak jak w innych postępowaniach dyscyplinarnych, który pełni funkcję analogiczną do oskarżyciela publicznego (prokuratora) w postępowaniu karnym. Nie jest też przewidziane dochodzenie lub inne postępowanie o podobnym charakterze, poprzedzające postępowanie przed komisją dyscyplinarną, którego celem jest zebranie materiału dowodowego w sprawie do podjęcia decyzji o złożeniu wniosku o ukaranie albo zaniechania tej czynności (umorzenia postępowania). Okoliczności te mają niewątpliwie wpływ zarówno na wymagania, które powinien spełniać wniosek o ukaranie, jak i na czynności składu orzekającego, jeżeli wniosek nie spełnia warunków dających podstawy do wszczęcia lub przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego.

Mając na uwadze powyższe zastrzeżenia, należy przyjąć, że wniosek o ukaranie, pochodzący zarówno od Ministra Sprawiedliwości, jak i od innych podmiotów uprawnionych do jego złożenia, zgodnie z art. 332–333 k.p.k. powinien zawierać:

1. imię i nazwisko komornika, asesora, aplikanta komorniczego;
2. określenie czynu komornika z podaniem miejsca, czasu, okoliczności jego popełnienia, sposobu popełnienia i skutków;
3. wskazanie komisji, do której wniosek jest kierowany;
4. wnioski dowodowe oraz
5. podpis wnioskodawcy – organu reprezentującego wnioskodawcę.

Jeżeli wniosek jest składany przez organy samorządu komorniczego (Krajowy Zjazd Komorników, Krajową Radę Komorniczą, walne zgromadzenie komorników izby komorniczej, izbę komorniczą), do wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego organ ten powinien dołączyć odpis tej uchwały⁹.

⁹ Uchwała ta nie podlega zaskarżeniu do sądu administracyjnego (postanowienie NSA z dnia 16.12.2005 r., I OSK 1152/05, ONSAWSA 2006/3/73) ani do sądu powszechnego, jak również nie ma do niej zastosowania tryb określony w art. 68 ust. 1 u.k.s.e., tj. wystąpienie MS do SN z wnioskiem o uchylenie jako sprzecznej z prawem w terminie 6 miesięcy od dnia jej otrzymania.

Wprawdzie w wyniku reformy prawa karnego i procedury karnej, która weszła w życie w dniu 1 lipca 2015 r., m.in. odformalizowano przepisy dotyczące aktu oskarżenia i jego uzasadnienia, ale wniosek o ukaranie powinien zawierać uzasadnienie (por. przepis art. 332 § 2 k.p.k.). Głównym argumentem może być tutaj cel postępowania dyscyplinarnego, a przez to i jego odrębność od postępowania karnego, w którym co do zasady prowadzi się sformalizowane postępowanie przygotowawcze i gromadzi mniej lub bardziej obszerne materiały tegoż postępowania. Dyskusyjne jest natomiast, czy wniosek o ukaranie musi zawierać wskazanie przepisu prawa, pod który zarzucany czyn podpada. Jeżeli nawet przyjąć, że przepis taki powinien być wskazany, to będzie to przede wszystkim przepis art. 71 u.k.s.e. określający przewinienia, za które komornik ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną, albo inne przepisy ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, gdyż wyliczenie przewinień dyscyplinarnych w art. 71 u.k.s.e. jest przykładowe („w szczególności”).

Wniosek o ukaranie, zgodnie z art. 333 k.p.k., powinien zawierać wykaz dowodów, o których przeprowadzenie podczas rozprawy wnosi wnioskodawca, wraz z określeniem dla każdego dowodu, jakie okoliczności mają być udowodnione, a w razie potrzeby także wraz ze wskazaniem sposobu i kolejności przeprowadzenia dowodów. Wykaz powinien być usystematyzowany według rodzajów czynności dowodowych, w szczególności zawierać odrębne listy:

1. osób, których wezwania na rozprawę żąda wnioskodawca, z podaniem ich adresów;
2. dokumentów, których odczytania, odtworzenia bądź ujawnienia domaga się wnioskodawca, oraz
3. dowodów rzeczowych podlegających oględzinom.

Wnioskodawca może także wnieść o zaniechanie wezwania i odczytanie na rozprawie zeznań świadków lub mających służyć ustaleniu okoliczności, którym oskarżony w wyjaśnieniach swych nie zaprzeczył, a okoliczności te nie są tak doniosłe, aby konieczne było bezpośrednie przesłuchanie świadków na rozprawie, z tym że nie dotyczy to osób wymienionych w art. 182 k.p.k., czyli osób najbliższych obwinionego, które mogą odmówić złożenia zeznań. Do wniosku o ukaranie należy dołączyć również listę ujawnionych

osób pokrzywdzonych z podaniem ich adresów, chociaż osoby te nie są stronami postępowania.

Z wnioskiem o ukaranie powinny być złożone dokumenty urzędowe i prywatne uzyskane lub złożone do akt sprawy, protokoły przesłuchania osób, których wezwania na rozprawę żąda wnioskodawca, w szczególności osoby zawiadamiającej o popełnieniu deliktu dyscyplinarnego. Wnioskodawca nie zawiadamia natomiast w skierowaniu wniosku o ukaranie do komisji dyscyplinarnej osoby, której wniosek dotyczy. Osoba ta o fakcie złożenia wniosku zostanie zawiadomiona przez komisję dyscyplinarną wraz z doręczeniem jej odpisu postanowienia o wszczęciu postępowania, chyba że wniosek został złożony przez Ministra Sprawiedliwości. Do zawiadomienia o wszczęciu postępowania powinien być dołączony odpis wniosku o ukaranie. Przepisy nie przewidują obowiązku zawiadomienia pokrzywdzonego lub instytucji, która złożyła zawiadomienie o popełnieniu przewinienia dyscyplinarnego, o fakcie skierowania wniosku o ukaranie (przepis art. 334 § 5 k.p.k. jest właśnie przykładem regulacji przewidzianej wyłącznie dla procedury karnej).

Jeżeli wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego nie odpowiada warunkom formalnym, a brak jest tego rodzaju, że nie może otrzymać dalszego biegu, zastosowanie będzie miał art. 337 § 1 k.p.k. Przewodniczący komisji zwróci zatem wniosek wnioskodawcy w celu usunięcia braków w terminie 7 dni od doręczenia. Komisja dyscyplinarna nie może jednak tego uczynić, gdy wniosek o ukaranie został złożony przez Ministra Sprawiedliwości – jak już bowiem była o tym mowa, wniosek ów wszczyna postępowanie z mocy samego prawa. Nie ma jednak przeszkód, aby wezwać Ministra Sprawiedliwości do usunięcia ewentualnych i poważnych braków formalnych wniosku. Przewodniczący, wzywając Ministra Sprawiedliwości do uzupełnienia braków – co jest oczywiste – powinien je wskazać. Zarządzenie przewodniczącego o zwrocie wniosku o ukaranie jest niezaskarżalne (nie ma takiego trybu); podobnie jest w przypadku Ministra Sprawiedliwości i zarządzenia wzywającego go do uzupełnienia wniosku (w tym przypadku z powodu, że zarządzenie to nie kończy postępowania w sprawie).

Jeżeli wniosek nie zawiera braków formalnych, zostanie poprawiony lub uzupełniony i ponownie wniesiony przez uprawniony podmiot albo został złożony przez Ministra Sprawiedliwości, z uwagi na brak odpowiedniej regulacji w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji stosować należy w pewnym zakresie art. 338 k.p.k. Tak więc przewodniczący komisji dyscyplinarnej zarządza niezwłocznie doręczenie odpisu wniosku o ukaranie obwinionemu komornikowi, asesorowi, aplikantowi komorniczemu, wzywając go jednocześnie do składania wniosków dowodowych w terminie 7 dni od doręczenia mu wniosku, a także pouczając o treści przepisów art. 338a, art. 349 § 8 i art. 377 k.p.k. (art. 338 § 1a k.p.k.). Obwinionego należy pouczyć także o prawie wniesienia, w terminie 7 dni od doręczenia mu wniosku o ukaranie, pisemnej odpowiedzi na wniosek (art. 338 § 2 k.p.k.). Nie poucza się natomiast o treści art. 80a, art. 291 § 3, art. 341 § 1, art. 374 i art. 376 k.p.k., o których mowa w art. 338 § 1a k.p.k.

Przewodniczący komisji dyscyplinarnej, zarządzając doręczenie odpisu wniosku o ukaranie, wyznacza zarządzeniem skład orzekający (trzyosobowy), w tym przewodniczącego składu orzekającego spośród jego członków (art. 75d ust. 2 u.k.s.e.), stosując odpowiednio art. 350 i 351 k.p.k. w zw. z art. 78b u.k.s.e. Przewodniczący wyznacza zatem członków komisji z listy członków komisji dyscyplinarnej, jawnej dla stron według kolejności wpływu spraw. Odstępstwo od tej zasady jest dopuszczalne tylko z powodu choroby członka komisji dyscyplinarnej lub z innej ważnej przyczyny, co należy zaznaczyć w zarządzeniu o wyznaczeniu składu orzekającego. Przykładowo taką przyczyną może być przynależność obwinionego i członka komisji do tej samej izby komorniczej, zatrudnienie obwinionego asesora oraz odbywanie aplikacji przez aplikanta w izbie komorniczej komornika, który miałby być członkiem składu orzekającego. Niezależnie od powyższego członek składu orzekającego podlega wyłączeniu z tych samych przyczyn co sędzia, czyli z mocy prawa (*iudex inhabilis*) oraz na wniosek (*iudex suspectus*; zob. art. 40–42 k.p.k.), przy czym przewodniczący komisji, wyznaczając skład orzekający, jeżeli ma wiedzę o przyczynach wyłączenia członka z mocy ustawy, powinien nie wyznaczać go do składu orzekającego, odnotowując tę okoliczność

w zarządzeniu o wyznaczeniu składu orzekającego. W innych przypadkach wyłączenie członka może nastąpić z urzędu, na żądanie członka komisji (składa oświadczenie na piśmie do akt sprawy) albo na wniosek członka komisji (może złożyć oświadczenie na piśmie do akt sprawy i wtedy powstrzymuje się od udziału w sprawie). Jeżeli złożono żądanie wyłączenia, na miejsce członka składu wyznacza się inną uprawnioną osobę. W razie złożenia wniosku o wyłączeniu orzeka komisja, z tym że od orzekania wyłączony jest członek komisji, którego dotyczy wniosek – do orzekania przewodniczący komisji dyscyplinarnej wyznacza inną uprawnioną osobę (zarządzeniem).

Dalsze czynności w sprawie będzie podejmował przewodniczący składu orzekającego. Stosując odpowiednio art. 95b k.p.k., skieruje on sprawę na posiedzenie niejawne w celu wszczęcia albo odmowy wszczęcia postępowania dyscyplinarnego¹⁰, chyba że wniosek został złożony przez Ministra Sprawiedliwości, który – jak już powiedziano – z mocy samego prawa wszczyna postępowanie dyscyplinarne. W tym miejscu należy zaznaczyć, że w postępowaniach dyscyplinarnych – prowadzonych na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów – przeciwko komornikom sądowym nie stosuje się przepisów o jawności zewnętrznej postępowania karnego, a więc m.in. przepisu art. 95b k.p.k. A zatem są one jawne wewnętrznie (tj. dla stron postępowania), ale niejawne zewnętrznie (tj. dla publiczności i prasy).

Do wydania i doręczania postanowień w przedmiocie wszczęcia, odmowy wszczęcia oraz umorzenia postępowania zastosowanie będą miały odpowiednie przepisy Kodeksu postępowania karnego, a więc art. 98 § 1 k.p.k. co do sporządzania uzasadnienia, art. 100 § 4 i 8 k.p.k. co do doręczania i pouczenia o terminie i sposobie zaskarżenia. Należy wskazać, że zgodnie z nowym przepisem art. 75 ust. 1–4, od orzeczeń i postanowień kończących postępowanie w sprawie przysługuje stronom, rzecznikowi dyscyplinarnemu, Ministrowi Sprawiedliwości i Prezesowi Krajowej Rady Komorniczej odwołanie do sądu okręgowego właściwego według siedziby kancelarii obwinionego komornika lub siedziby kancelarii, w której obwiniony aplikant komorniczy albo asesor komorniczy był lub

¹⁰ A. Marciniak, *op. cit.*, s. 354; Z. Knypl, Z. Merchel, *op. cit.*, s. 528.

jest zatrudniony, w terminie 30 dni od dnia doręczenia orzeczenia albo postanowienia wraz z uzasadnieniem. Tryb odwołania jest zgodny z ogólnymi regułami procesu karnego, w tym dewolutywności oraz suspensywności (odwołanie wnosi się za pośrednictwem komisji dyscyplinarnej, która wydała zaskarżone orzeczenie albo postanowienie); istotne jest przy tym – i tak też było poprzednio – że od orzeczenia sądu okręgowego nie przysługuje kasacja (zob. ust. 4 ww. przepisu).

3. Przygotowanie rozprawy (posiedzenia komisji dyscyplinarnej)

Przewodniczący składu orzekającego, jeżeli nie kieruje sprawy na posiedzenie, podejmuje czynności mające na celu przygotowanie rozprawy (posiedzenia głównego), tzn. przede wszystkim wyznacza termin pierwszego posiedzenia (art. 350 § 2 k.p.k.). Przewodniczący w zarządzeniu o wyznaczeniu terminu, zgodnie z art. 350 § 2 k.p.k., wskazuje:

1. dzień, godzinę i salę rozpraw;
2. strony i inne osoby, które należy wezwać na rozprawę lub zawiadomić o jej terminie, oraz
3. inne czynności konieczne do przygotowania rozprawy.

Pomiędzy doręczeniem zawiadomienia a terminem rozprawy głównej powinno upłynąć co najmniej 7 dni. W razie niezachowania tego terminu w stosunku do oskarżonego lub jego obrońcy rozprawa na ich wniosek, zgłoszony przed rozpoczęciem przewodu sądowego, ulega odroczeniu (art. 353 § 1 i 2 k.p.k.); wniosek zgłoszony później, jako spóźniony, należy odrzucić mocą postanowienia, na które zażalenie nie przysługuje. Odroczenia rozprawy dokonuje przewodniczący składu orzekającego zarządzeniem (art. 75h ust. 2 u.k.s.e.), a nie komisja postanowieniem, jak ma to miejsce na gruncie art. 404 § 1 k.p.k.

Doręczając obwinionemu wezwanie na rozprawę albo zawiadomienie o jej terminie (stosownie do art. 353 § 4 k.p.k.), należy go także pouczyć o treści przepisu art. 377 oraz art. 427 § 4 k.p.k., nie należy go natomiast pouczać o treści pozostałych przepisów w nim wymienionych, tj. o art. 374, art. 376, art. 422 i art. 447 § 5 k.p.k. (stosowanie

tych przepisów w postępowaniu dyscyplinarnym jest bezprzedmiotowe ze względu na art. 75m u.k.s.e.).

W postępowaniu dyscyplinarnym obwinionego należy pouczyć jedynie, że ma prawo brać udział w rozprawie (posiedzeniu głównym) oraz że rozprawa przed komisją dyscyplinarną odbywa się bez względu na niestawiennictwo stron, w tym obwinionego, prawidłowo powiadomionych o terminie, chyba że strona usprawiedliwi swoją nieobecność i wniesie o odroczenie rozprawy (art. 75i u.k.s.e.). Należy także pouczyć o treści art. 377 § 1 k.p.k., tj. że jeżeli wprowadził się ze swej winy w stan powodujący niezdolność do udziału w rozprawie lub w posiedzeniu, komisja może postanowić o prowadzeniu postępowania pomimo jego nieobecności, nawet jeżeli nie złożył jeszcze wyjaśnień (§ 1). W postępowaniu przed komisją dyscyplinarną wątpliwe wydaje się jednak zastosowanie § 2 zd. 1 art. 377 k.p.k., tj. że przed wydaniem postanowienia, o którym mowa w § 1, tj. po dalszym prowadzeniu postępowania bez udziału obwinionego, komisja zapoznaje się ze świadectwem lekarza, który stwierdził stan takiej niezdolności, lub przesłuchuje go w charakterze biegłego, natomiast można stosować zd. 2 tego paragrafu, a więc stan powodujący niezdolność oskarżonego do udziału w rozprawie można stwierdzić także na podstawie badania niepołączonego z naruszeniem integralności ciała, przeprowadzonego za pomocą stosownego urządzenia.

Obwinionego należy ponadto pouczyć o treści § 4 art. 377 k.p.k., tj. że w przypadku, gdy nie złożył jeszcze wyjaśnień przed komisją, można zastosować art. 396 § 2 k.p.k., czyli komisja może:

1. wyznaczyć ze swego składu członka, jeżeli zapoznanie się z dowodem rzeczowym lub przeprowadzenie oględzin przez pełny skład sądu napotyka znaczne trudności albo jeżeli strony wyrażają na to zgodę;
2. zlecić przesłuchanie świadka członkowi wyznaczonemu ze swego składu, jeżeli świadek nie stawiał się z powodu przeszkód zbyt trudnych do usunięcia;
3. poinformować, że w tych czynnościach mają prawo brać udział strony i obrońcy;

4. poinformować, że wyznaczony członek składu orzekającego może przeprowadzić także inny dowód, którego potrzeba wyłoni się w toku czynności wskazanych, oraz
5. uznać za wystarczające odczytanie wyjaśnień obwinionego poprzednio złożonych.

Obwinionego należy też pouczyć o regulacji zawartej w art. 427 § 4 k.p.k., ale tylko co do tego, że w odwołaniu nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia przez komisję określonego dowodu, jeżeli strona nie składała w tym zakresie wniosku dowodowego, ani też zarzutu przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie lub poza zakresem wniosku.

Bezprzedmiotowe jest natomiast pouczenie o treści art. 422 i art. 477 § 5 k.p.k. ze względu na charakter postępowania dyscyplinarnego, tj. obowiązek działania komisji dyscyplinarnej w celu pełnego wyjaśnienia sprawy z uwagi na brak postępowania wyjaśniającego (dochodzenia) i rzecznika dyscyplinarnego.

Przewodniczący w ramach przygotowania rozprawy może wydać zarządzenia w przedmiocie sprowadzenia dowodów, dokumentów lub innych dowodów rzeczowych na rozprawę, znajdujących się u obwinionego i osób trzecich, jeżeli jest to niezbędne do wyjaśnienia sprawy.

4. Przebieg rozprawy (posiedzenia głównego)

Przebieg posiedzenia głównego również nie jest uregulowany w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, co oznacza, że w tym zakresie będą miały odpowiednie zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego. Przewodniczący posiedzenia kieruje nim pod względem formalnym – otwiera, zamyka posiedzenie, umożliwia wypowiedzenie się stronom co do każdej kwestii; jeżeli wypowiedziała się jednak jedna strona, trzeba umożliwić to także drugiej stronie (prawo repliki), z tym że obwinionemu oraz jego obrońcy zawsze przysługuje głos ostatni (art. 367 k.p.k.). Przewodniczący o dopuszczeniu wniosku dowodowego

decyduje zarządzeniem, jeżeli inna strona się temu nie sprzeciwia (art. 368 k.p.k.). W innych przypadkach komisja dyscyplinarna wydaje niezaskarżalne postanowienie o odmowie dopuszczenia dowodu. Najpierw przeprowadza się dowody na poparcie obwinienia przed dowodami służącymi obronie (art. 369 k.p.k.). Strona, której świadek został dopuszczony, zadaje pytania przed pozostałymi stronami (art. 370 § 2 k.p.k.). Przewodniczący upoważnia do zadawania pytań oraz uchyla pytania (nieistotne, sugerujące odpowiedź lub z innych przyczyn niestosowne – art. 370 § 4 k.p.k.). Od zarządzeń przewodniczącego wydanych na rozprawie przysługuje odwołanie do składu orzekającego (art. 373 k.p.k.). Ponadto przewodniczący może wydalić obwinionego na pewien czas z sali po uprzednim upomnieniu. Zezwalając zaś na powrót, informuje o przebiegu przeprowadzonej czynności (art. 375 k.p.k.).

Z rozprawy sporządza się obligatoryjnie protokół. Do sporządzania protokołu poza art. 75j u.k.s.e., który określa, kto może być protokolan-tem (komornik, asesor, aplikant wyznaczony przez przewodniczącego komisji dyscyplinarnej), zastosowanie mają przepisy art. 143 i n. k.p.k. Spośród tych przepisów należy zwrócić uwagę na art. 148 § 1 k.p.k., który przewiduje m.in., że protokół powinien w miarę dokładnie odzwierciedlać przebieg posiedzenia, przy czym nie można się w nim odwoływać do innych protokołów, a osoby – strony, świadkowie, biegli – mogą żądać odczytania fragmentów ich wypowiedzi wciągniętych do protokołu.

Posiedzenie główne rozpoczyna się od wywołania sprawy (art. 381 § 1 k.p.k.), natomiast postępowanie dowodowe – od zwięzłego przedstawienia przez wnioskodawcę zarzutów obwinienia (art. 385 § 1 k.p.k.), a w razie jego nieobecności czyni to przewodniczący posiedzenia w ramach przysługujących mu kompetencji kierowania rozprawą i czuwania nad jej prawidłowym przebiegiem (art. 366 § 1 k.p.k.). W postępowaniu dyscyplinarnym nie będzie miał jednak zastosowania art. 381 § 2 k.p.k., przewidujący możliwość żądania przez strony zobowiązania wnioskodawcy do uzupełnienia materiałów o określone dokumenty, gdyż postępowanie dyscyplinarne komorników, asesorów i aplikantów komorniczych nie przewiduje postępowania wyjaśniającego

(tj. *quasi*-postępowania przygotowawczego). Nie stosuje się również przepisów dotyczących zawiadamiania o terminie posiedzenia i obecności na posiedzeniu pokrzywdzonego (art. 343 § 3a, art. 384 § 2 k.p.k.) ze względu na niejawnosć postępowania dyscyplinarnego.

Według art. 386 § 1 k.p.k., jeżeli obwiniony bierze udział w posiedzeniu głównym, przewodniczący, po przedstawieniu zarzutów, poucza go o prawie składania wyjaśnień, odmowy wyjaśnień lub odpowiedzi na pytania, składania wniosków dowodowych i konsekwencjach nieskorzystania z tego uprawnienia, o treści art. 376 i art. 377 k.p.k. co do opuszczenia sali rozpraw i wprawienia się w stan powodujący niezdolność do uczestniczenia w sprawie oraz o prawie zadawania pytań osobom przesłuchiwanym i składania wyjaśnień co do każdego dowodu (art. 386 § 2 k.p.k.). Wydaje się, że nie poucza obwinionego o treści art. 100 § 3 i 4, art. 419 § 1 i art. 422, a jedynie o tym, że rozprawa toczy się bez względu na niestawiennictwo stron prawidłowo powiadomionych o terminie (art. 75i u.k.s.e.).

Postępowanie dowodowe przebiega zasadniczo według przepisów Kodeksu postępowania karnego. Zastosowanie będą miały przepisy o dowodach, w tym o zakazach dowodowych, biegłych (art. 167 i n. k.p.k.) oraz o kolejności przeprowadzania dowodów i zadawania pytań (art. 369 i n. k.p.k.). Spośród przepisów o ograniczeniach dowodowych należy zwrócić uwagę na art. 168a k.p.k., który obecnie jednoznacznie przesądził, że niedopuszczalne jest przeprowadzenie i wykorzystanie dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 k.k. (tzn. przestępstwa). Przepis ten jest niezwykle kontrowersyjny, chociażby ze względu na fakt, że w procesie karnym obowiązuje tzw. zasada prawdy, a wszelkie jej ograniczenia (takie jak np. zakazy dowodowe) muszą mieć uzasadnienie w postaci „dobra wyższego rzędu”. Tym samym można przyjąć, że w tym przepisie chodzi jednak o przypadki, gdy dowód ten został „uzyskany dla celów postępowania karnego”. Zakaz ten nie obowiązuje zatem, gdy dowód był uzyskany w innym celu albo bez takiego celu, nawet gdy uzyskanie nastąpiło za pomocą przestępstwa, chociaż rozgraniczenie tych przypadków może rodzić w praktyce wątpliwości (i najlepiej byłoby, gdyby

przepis ten został uchylony; przykładowo poprzez samo sformułowanie przedmiotowego przepisu może dojść w praktyce do wyłączenia z procesu karnego dowodu wskazującego na niewinność oskarżonego – *sic!*).

Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji w art. 75k przewiduje także, że w przypadku, gdy obwiniony przyznaje się do zarzucanego mu czynu podlegającego odpowiedzialności dyscyplinarnej, komisja dyscyplinarna może za zgodą stron nie przeprowadzać postępowania dowodowego lub przeprowadzić je częściowo. Przyznanie się obwinionego i okoliczności popełnienia czynu nie powinny budzić wątpliwości. Decyzja w tym względzie należy do komisji, przy czym przed ograniczeniem postępowania dowodowego należy zawsze przesłuchać obwinionego.

W postępowaniu dyscyplinarnym komorników – z uwagi na brak odpowiednich regulacji w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji – będą natomiast miały odpowiednie zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego o zawieszeniu postępowania, aktualne w tym postępowaniu, a więc art. 22 § 1 k.p.k., tj. gdy zachodzi długotrwała przeszkoda uniemożliwiająca prowadzenie postępowania, a w szczególności jeżeli obwiniony nie może brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby, postępowanie zawiesza się na czas trwania przeszkody. W czasie zawieszenia postępowania należy jednak dokonać odpowiednich czynności w celu zabezpieczenia dowodów przed ich utratą lub zniekształceniem, o ile zachodzi taka potrzeba (§ 3 art. 22 k.p.k.). W postępowaniu dyscyplinarnym nie będzie miał jednak zastosowania art. 404 k.p.k., w tym również § 3, co oznacza, że w przypadku podjęcia zawieszonego postępowania rozprawę prowadzi się w dalszym ciągu (chyba że skład komisji uległ zmianie).

5. Modyfikacja zarzutów

Przepisy ustawy o komornikach sądowych i egzekucji nie przewidują możliwości modyfikacji zarzutów, stąd też należy przyjąć, że w tym zakresie będą miały odpowiednie zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego, tj. art. 398 i 399 k.p.k. Na gruncie tych przepisów należy wyróżnić trzy przypadki:

- 1) gdy w ramach tego samego zarzutu (tych samych zarzutów) i tych samych okoliczności faktycznych można zakwalifikować czyn z innego przepisu – z innej podstawy – komisja uprzedza o tym strony i prowadzi postępowanie w dalszym ciągu. Na wniosek obwinionego może odroczyć posiedzenie w celu jego przygotowania się do obrony (art. 399 k.p.k.);
- 2) jeżeli na podstawie okoliczności, które wyszły na jaw dopiero na rozprawie, wnioskodawca zarzucił obwinionemu oprócz objętego wnioskiem inny czyn albo brak jest wniosku wnioskodawcy w tym przedmiocie, ale są podstawy do postawienia obwinionemu innego (dalszego) zarzutu, komisja dyscyplinarna za zgodą obwinionego może rozpoznać ten zarzut na tym samym posiedzeniu, chyba że obwiniony zgłosi wniosek o odroczenie rozprawy w celu przygotowania się do obrony – wówczas należy rozprawę odroczyć (art. 398 k.p.k.);
- 3) jeżeli obwiniony nie zgadza się na rozpoznanie innego (dalszego) zarzutu, zarzuconego przez wnioskodawcę na tym samym posiedzeniu, komisja powinna odroczyć rozprawę w celu umożliwienia obwinionemu przygotowania się do obrony, bez potrzeby składania przez wnioskodawcę nowego lub dodatkowego wniosku o ukaranie, jak stanowi art. 398 § 2 k.p.k. Jeżeli wnioskodawca nie zarzucił obwinionemu innego (dalszego) zarzutu, komisja powinna zawiadomić o innym (dalszym) zarzucie, stanowiącym przewinienie dyscyplinarne, Ministra Sprawiedliwości.

6. Aneks

Przepisy regulujące postępowanie dyscyplinarne, zawarte w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, zostały zmienione ustawą z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji¹¹. Ustawa weszła w życie w dniu 9 stycznia 2016 r. – jednak postępowania dyscyplinarne wszczęte i prawomocnie niezakończone przed wejściem w życie tej ustawy toczyć się będą według przepisów dotychczasowych (art. 3).

¹¹ Dz.U. z 2015 r., poz. 1561.

W ustawie tej utrzymano zasadę, w dodanym art. 78b (uchylono jednocześnie regulujący tę kwestię art. 75 ust. 4 u.k.s.e.), że do postępowania dyscyplinarnego w zakresie nieuregulowanym w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji stosuje się przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Ustawa nowelizacyjna (z 10 września 2015 r.) wprowadza znaczące zmiany w postępowaniu dyscyplinarnym, lecz nie wpływa na „odpowiednie stosowanie” przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec komorników omówionych w niniejszym opracowaniu. Z istotnych zmian zawartych w przedmiotowej ustawie należy wskazać na wprowadzenie instytucji rzecznika dyscyplinarnego, który będzie prowadził „dochodzenie” i kierował wniosek do komisji dyscyplinarnej o ukaranie oraz będzie oskarżycielem przed komisją dyscyplinarną (art. 75f i n. u.k.s.e.), przyznanie statusu strony postępowania pokrzywdzonemu (art. 75f ust. 1 u.k.s.e.) oraz wprowadzenie zasady jawności postępowania dyscyplinarnego (art. 75g i 75f ust. 2 u.k.s.e.).

7. Podsumowanie

Przedmiotem opracowania było odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec komorników sądowych, asesorów i aplikantów komorniczych. Analizie poddano zakres i sposób stosowania tych przepisów, które mogą nasuwać problemy praktyczne, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych do Kodeksu postępowania karnego ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹², która weszła w życie dnia 1 lipca 2015 r.

¹² Dz.U. z 2013 r., poz. 1247.

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 149 zł brutto

Paweł Klecha, Maria Jaroch-Wąsowska

Egzekucja z nieruchomości – praktyczny komentarz

W abonamencie
książkowym

TANIEJ

104 zł brutto

25% rabatu
i wysyłka gratis!

Pierwsza na rynku publikacja, która łączy omówienie kodeksowej problematyki egzekucji z nieruchomości z możliwym w określonym układzie egzekucji zagadnieniem podatku VAT od licytacyjnej sprzedaży nieruchomości.

Wszystkie publikacje Wydawnictwa Currenda można zamówić pod adresem: www.sklep.currenda.pl

STRESZCZENIE **Konstytucyjna dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności z przejściem uprawnień**

Zgodnie z art. 788 § 1 k.p.c., jeżeli uprawnienie lub obowiązek po powstaniu tytułu egzekucyjnego lub w toku sprawy przed wydaniem tytułu przeszły na inną osobę, sąd nada klauzulę wykonalności na rzecz tej osoby lub przeciwko niej, gdy przejście to będzie wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym. Według stanowiska judykatury, wyrażonego na tle stanu prawnego sprzed nowelizacji z dnia 10 lipca 2015 r., na postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności służy zażalenie tylko wtedy, gdy nadaje ją lub odmawia jej wydania sąd pierwszej instancji. Takie stanowisko nie zasługuje na uwzględnienie. Za dopuszczalnością zażalenia przemawiają ważne racje aksjologiczne i gwarancje prawa do rzetelnego postępowania. Możliwość zaskarżenia w odniesieniu do postanowień sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności należy zatem wywieść z rozszerzającej wykładni art. 394 § 1 k.p.c. Na aprobatę zasługuje zmiana przepisów z dnia 10 lipca 2015 r., polegająca na przekazaniu do właściwości funkcjonalnej sądu pierwszej instancji spraw o nadanie klauzuli wykonalności w przypadkach, o których mowa w art. 778¹, art. 786, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789 k.p.c.

SUMMARY **The Constitutional Admissibility of an Interlocutory Appeal of a Ruling by a Court of Appeal Concerning the Procedure of Appending an Enforcement Clause, Including a Transfer of Rights**

Pursuant to Article 788 § 1 of the Code of Civil Procedure, if, after granting the execution title, or during the proceedings yet before granting that title, a right or obligation is transferred to any other person, a court shall append an enforcement clause for the benefit of or against that person, when the above transfer is confirmed in an official or private document with an officially certified signature. According to the judicature, based on legal provisions before amendment dated July 10, 2015, a ruling on appending an

enforcement clause may be appealed against only when it is appended by a trial court or when a trial court refuses to append that clause. However, that position of judicature does not deserve any great consideration. The significant axiological reasons and guarantees of the right to a fair trial speak in favour of the admissibility of appeal. Therefore the possibility to make an appeal against a ruling of a court of appeal concerning an enforcement clause shall be derived from an extensive interpretation of Article 394 § 1 of the Code of Civil Procedure. Also, the following amendments – of 10th of July 2015 – deserve approval: these amendments are related to transferring cases on appending enforcement clauses to the functional jurisdiction of trial courts in the instances as referred to in Article 778¹, Article 786, Article 787, Article 787¹, Article 788 and Article 789 of the Code of Civil Procedure.

Konstytucyjna dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności z przejściem uprawnień

I. Wprowadzenie

Zgodnie z art. 788 § 1 k.p.c., jeżeli uprawnienie lub obowiązek po powstaniu tytułu egzekucyjnego lub w toku sprawy przed wydaniem tytułu przeszły na inną osobę, sąd nada klauzulę wykonalności na rzecz tej osoby lub przeciwko niej, gdy przejście to będzie wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym. Stosownie do art. 795 § 1 k.p.c. na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje zażalenie.

Przepis stanowi podstawę nadania tzw. przenośnej klauzuli wykonalności w celu stworzenia podstawy egzekucji dla następcy prawnego wierzyciela lub przeciwko następcy prawnemu dłużnika w przypadku wystąpienia sukcesji prawnej (pod tytułem ogólnym lub szczególnym) przed wszczęciem właściwego postępowania egzekucyjnego. Jak przyjmuje się

w judykaturze ze względu na przedmiot regulacji oraz znaczenie sukcesji praw lub obowiązków dla biegu egzekucji, ale także w celu wzmocnienia ochrony praw prywatnych w postępowaniu egzekucyjnym, ustawodawca ustanowił w tym wypadku podwyższone wymagania dowodowe.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 maja 2015 r., III CZP 15/15, wskazał, że przepis art. 788 k.p.c. reguluje przypadki zmian podmiotowych występujących w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności. Przepis ten należy do dziedziny prawa procesowego cywilnego, o czym decyduje nie tylko jego miejsce normatywne (Kodeks postępowania cywilnego, część trzecia, dział drugi), lecz także jego cel, którym jest zapewnienie urzeczywistnienia prawa podmiotowego skonkretyzowanego w tytule egzekucyjnym oraz otwarcie drogi do jego wykonania.

Obok funkcji wykonawczej (egzekucyjnej) omawiany przepis spełnia także istotne funkcje dowodowe. Przepisowi art. 788 k.p.c. nie można zatem przydawać cech normy prawa materialnego i odnajdywać w nim wymagań ustanowionych dla czynności prawnych (oświadczeń woli). Strona ma za pomocą określonych dowodów wykazać przed sądem zmianę podmiotową powstałą w wyniku przejścia praw lub obowiązków, samo zaś przejście następuje na podstawie przepisów prawa materialnego, właściwych dla danej czynności, i wywołuje przewidziane w nich skutki. Czysto procesowy (dowodowy) charakter art. 788 k.p.c. prowadzi do wniosku, że podstawę nadania „przenośnej” klauzuli wykonalności może stanowić zarówno – określony w tym przepisie – dokument utrwalający zdarzenie prawne, które spowodowało przejście praw lub obowiązków stwierdzonych w tytule egzekucyjnym (np. zawierający treść oświadczeń woli powodujących sukcesję), jak i dokument relacyjny, tylko stwierdzający istnienie tego zdarzenia oraz jego skutki (zawierający oświadczenie wiedzy).

Jak zaznaczył Sąd Najwyższy, badanie przez sąd dokumentu dotyczy wyłącznie jego warstwy formalnej oraz weryfikacji, czy dowodzi on zmiany podmiotowej w zobowiązaniu, nie może natomiast obejmować merytorycznej kontroli istnienia i zakresu samego zobowiązania

(roszczenia); instrumentem tej kontroli jest powództwo opozycyjne (art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.).

Jednocześnie za utrwalone należy uznać stanowisko, że w postępowaniu egzekucyjnym stroną chronioną powinien być wierzyciel, a dopuszczenie do rozpoznawania tych samych zarzutów w dwóch postępowaniach dawałoby dłużnikowi niczym niedającą się uzasadnić nadmierną ochronę i możliwość przedłużania postępowania egzekucyjnego. Ochrona dłużnika przed nadaniem klauzuli wykonalności wadliwemu tytułowi egzekucyjnemu jest w sposób należyty zapewniona poprzez możliwość zaskarżenia postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności zażaleniem. Rzecz jednak w tym, że dotychczasowe regulacje nie zapewniały ochrony zarówno praw wierzyciela, jak i praw dłużnika.

2. Dopuszczalność zażalenia dłużnika i wierzyciela na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania i odmowy nadania klauzuli wykonalności według stanu prawnego sprzed 10 lipca 2015 r.¹

Dotychczasowa regulacja przewidywała, że zgodnie z art. 781 § 1 k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu klauzulę wykonalności nadaje sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczyła lub toczy. Sąd

¹ Ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z dnia 7 września 2015 r.) art. 781 § 1 k.p.c. otrzymał nowe brzmienie. Art. 781 § 1. Tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu nadaje klauzulę wykonalności sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczy. Sąd drugiej instancji nadaje klauzulę, dopóki akta sprawy w sądzie tym się znajdują; nie dotyczy to jednak Sądu Najwyższego. Zgodnie z art. 781 § 1² k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu, o którym mowa w art. 783 § 4, klauzulę wykonalności, w przypadkach określonych w art. 778¹, 787, 787¹, 788 oraz 789, nadaje sąd rejonowy właściwości ogólnej dłużnika. Zgodnie z art. 795 § 2¹ k.p.c. w przypadkach, o których mowa w art. 778¹, art. 786, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789, lub gdy tytułem egzekucyjnym nie jest orzeczenie sądu albo referendarza sądowego, sąd drugiej instancji, uwzględniając zażalenie wierzyciela na postanowienie o odmowie nadania klauzuli wykonalności, uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje wniosek do ponownego rozpoznania, jeżeli zachodzą podstawy do nadania klauzuli wykonalności. Nowelizacja wchodzi w życie z dniem 8 września 2016 r.

drugiej instancji nadaje klauzulę wykonalności, dopóki akta sprawy znajdują się w tym sądzie, nie dotyczy to jednak Sądu Najwyższego oraz przypadków, o których mowa w art. 778¹, art. 786, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789. Na gruncie tej regulacji możliwość obrony praw nie tylko dłużnika, ale i w drodze zażalenia była co do zasady jednak wykluczona przed sądem drugiej instancji.

Według ugruntowanego, a wyrażonego w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku, stanowiska judykatury na postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności służy zażalenie tylko wtedy, gdy nadaje ją lub odmawia jej wydania sąd pierwszej instancji (art. 781 § 1 i 795 k.p.c.). Jeśli nadaje ją sąd wojewódzki jako rewizyjny (cyt. art. 781 § 1 k.p.c.), od jego orzeczenia, jako sądu drugiej instancji, dalszego środka odwoławczego – stosownie do cyt. działu piątego i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – nie ma².

Powyższy pogląd prezentuje również aktualne orzecznictwo.

Zgodnie z dotychczasową ustaloną linią orzeczniczą Sądu Najwyższego zażalenie na nadanie klauzuli wykonalności przysługuje w przypadku, gdy klauzulę nadał sąd pierwszej instancji. Jeśli natomiast klauzulę nadał sąd drugiej instancji, zażalenie na takie postanowienie nie przysługuje³.

Argument przywoływany w ww. orzeczeniach, przemawiający przeciwko dopuszczalności zażalenia na ww. postanowienie, stanowi, że przepis art. 795 k.p.c. należy odczytywać łącznie z art. 767⁴ § 1 k.p.c., według którego zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Przepis ten, umieszczony w tytule pierwszym (*Przepisy ogólne*) części trzeciej (*Postępowanie egzekucyjne*) Kodeksu postępowania cywilnego, odnosi się do wszystkich spraw objętych tą księgą, w tym do postępowania klauzulowego. Dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia

² Postanowienie SN z dnia 15.06.1966 r., I CZ 55/66, LEX nr 6005.

³ Por. postanowienie SN z dnia 28.11.2001 r., V CZ 253/01, LEX nr 688865; postanowienie SN z dnia 27.07.2006 r., III CZ 107/05, LEX nr 191261; postanowienie SN z dnia 17.07.2006 r., I UZ 12/06, OSNP-2007/15-16/237; postanowienie SN z dnia 2.10.2007 r., II CZ 73/07, OSNC-ZD-2008/3/76; postanowienie SN z dnia 4.10.2007 r., V CZ 54/07, LEX nr 621161; postanowienie SN z dnia 23.03.2011 r., V CZ 3/11, LEX nr 1147806.

o nadaniu klauzuli wykonalności wydanego przez sąd drugiej instancji wyklucza treść art. 394¹ k.p.c. (mającego zastosowanie do postępowania klauzulowego na mocy art. 13 § 2 k.p.c.). Zgodnie z art. 394¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje jedynie: po pierwsze – na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, po drugie – w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹ k.p.c. (bo od tych przysługuje skarga kasacyjna), a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Wskazuje się również, że przepisy normujące postępowanie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu mają autonomiczny charakter w stosunku do postępowania rozpoznawczego oraz właściwego postępowania egzekucyjnego. Stanowią zatem stadium pośrednie pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym a wykonawczym. Można je również określić jako postępowanie przygotowawcze do postępowania egzekucyjnego. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności doprowadza zatem do końca jedynie określony fragment sprawy, nie kończąc jej jako całości poddanej pod osąd⁴, i nie ma podstaw do przyjęcia, że może być zaskarżone, stosownie do art. 394¹ § 2 k.p.c.⁵ Do tych postanowień nie ma zastosowania art. 795 k.p.c., ponieważ dotyczy postanowień wydanych przez sąd pierwszej instancji. Postępowanie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu prowadzone przez sąd drugiej instancji jest zatem postępowaniem jednoinstancyjnym.

Zgodnie z art. 394¹ § 1 i 2 k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę

⁴ Por. uchwała SN z dnia 9.II.1994 r., III CZP 143/94, OSNC 1995/3/46.

⁵ Por. postanowienia SN z dnia 23.03.2011 r., V CZ 3/11, niepubl.; z dnia 27.01.2006 r., III CZ 107/05, OSP 2008/6/70; z dnia 7.II.2006 r., III CZP 77/06; z dnia 4.10.2007 r., V CZ 54/07, niepubl.

kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, a w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie służy także na postanowienia sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień w przedmiocie odrzucenia pozwu i umorzenia postępowania, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Nadanie klauzuli wykonalności następuje natomiast w postępowaniu pomocniczym, toczącym się poza ramami sprawy głównej. Identyczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 stycznia 2006 r., III CZ 107/05 (niepubl.), stwierdzając, że postanowienie sądu apelacyjnego o nadaniu klauzuli wykonalności nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, wobec czego złożone na nie zażalenie ulega odrzuceniu jako niedopuszczalne.

W najnowszej zaś doktrynie przyjmuje się, że postępowanie klauzulowe ma autonomiczny i samodzielny charakter⁶. Wcześniej wyrażano poglądy, iż postępowanie klauzulowe jest jedynie stadium pośrednim między procesem jurysdykcyjnym a wykonawczym⁷. Przesądzenie charakteru tego postępowania wydaje się o tyle istotne, gdyż pozwala na prawidłową oceną rodzaju norm prawnych, które powinny być stosowane w postępowaniu klauzulowym w sprawach nieuregulowanych. Nie można więc pomijać poglądów doktryny co do zakresu czynności stanowiących przedmiot rozpoznania przez sąd w postępowaniu klauzulowym, albowiem charakter tego postępowania determinuje też konstytucyjną ocenę dopuszczalności zaskarżenia zażaleniem postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie klauzuli wykonalności.

⁶ M. Marciniak, *Głosa do postanowienia SN z 11 sierpnia 2005 r., III CNP 4/05*, OSP 2006/7–8/90.

⁷ M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe. Dynamika procesu (postępowanie)*, Warszawa 1948, s. 20.

3. Dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie klauzuli wykonalności a gwarancje rzetelnego postępowania

Dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w kontekście zasady dwuinstancyjności była już przedmiotem analizy Sądu Najwyższego. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 listopada 2001 r., V CZ 253/01, niedopuszczalność zażalenia na takie postanowienie nie narusza konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego, gdyż art. 176 ust. 1 Konstytucji dopuszcza możliwość odstępstwa od tej zasady. Należy dodać, że osoba dotknięta w swoich prawach orzeczeniem o nadaniu klauzuli wykonalności ma środki prawne obrony. Trafne jest zatem stanowisko sądu apelacyjnego, że na postanowienie tego sądu wydane na podstawie art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c. o nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika nie przysługuje zażalenie⁸.

Podobny pogląd, wykluczający zażalenie na postanowienia sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności, prezentuje również w przeważającej części doktryna⁹.

Wydaje się, że takie zażalenie jest na gruncie regulacji sprzed 10 lipca 2015 r. dopuszczalne. Wynika to wprost z Konstytucji i gwarancji rzetelnego postępowania.

Konstytucyjna gwarancja rzetelnego procesu (art. 45 ust. 1) ma charakter cechy modelującej nie tylko postępowanie rozpoznawcze, lecz

⁸ Por. postanowienie SN z dnia 2.10.2007 r., II CZ 73/07, OSNC-ZD 2008/3/76.

⁹ Tak A. Marciniak, *Komentarz do art. 795 Kodeksu postępowania cywilnego*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Baza Legalis; P. Telenga, *Komentarz do art. 795 Kodeksu postępowania cywilnego*, red. A. Jakubecki, Baza Legalis; M. Michalska-Marciniak, *Czy zażalenie przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności*, PPC 2010, nr 1, s. 90–92; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Komentarz do art. 795 Kodeksu postępowania cywilnego*, red. A. Zieliński, Baza Legalis; J. Jankowski, *Komentarz do art. 795 Kodeksu postępowania cywilnego*, red. J. Jankowski, Baza Legalis; odmiennie M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu*, Warszawa 2005, s. 261.

także inne postępowania, w tym postępowanie klauzulowe, które – jak wskazano – ma autonomiczny charakter. Brak możliwości wniesienia zażalenia również na postanowienia sądu drugiej instancji, gdy sąd ten po raz pierwszy orzeka o nadaniu klauzuli wykonalności, narusza zarówno konstytucyjną zasadę dwuinstancyjności postępowania (art. 176 ust. 1 Konstytucji), jak i prawo do obrony dłużnika, stanowiące element prawa do rzetelnego procesu (art. 45 ust. 1 Konstytucji)¹⁰.

Konstytucyjny standard instancyjności i zaskarżalności orzeczeń określony jest w art. 176 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji. Pierwszy z wymienionych przepisów gwarantuje, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne, drugi – że każda ze stron ma prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od zasady zaskarżalności oraz tryb zaskarżania określa ustawa.

O kwalifikacji postępowania jako pierwszej lub drugiej instancji nie może rozstrzygać jedynie fakt, że sąd w pewnym zakresie dokonuje nowych ustaleń lub rozpoznaje daną kwestię „po raz pierwszy”. Za utrwalony i dominujący w orzecznictwie konstytucyjnym można uznać pogląd, zgodnie z którym „sądem pierwszej instancji jest ten, przed którym rozpoczyna się postępowanie sądowe, w wyniku którego organ ten ma wydać rozstrzygnięcie dotyczące sporu istniejącego między stronami”¹¹. Kwestia wypadkowa nie mieści się w ramach tak pojmowanego sporu. Jednak gdy sąd drugiej instancji rozstrzyga jakąś kwestię po raz pierwszy, to rozstrzygnięcie to – z uwagi na istotne znaczenie dla praw jednostki – powinno być weryfikowane. Takiej weryfikacji wymaga wywiedziona z art. 45 ust. 1 Konstytucji zasada sprawiedliwości proceduralnej.

Niewątpliwie w przypadku postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności rozstrzygnięcie ma istotne znaczenie dla praw dłużnika, gdy zaś sąd odmawia nadania klauzuli wykonalności, rozstrzygnięcie ma doniosłe znaczenie dla wierzyciela.

¹⁰ A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 307 i n.

¹¹ Por. wyrok TK z 2 czerwca 2010 r., SK 38/09, OTK ZU 1/A/2010/1.

Istnieją poważne racje przemawiające za dopuszczalnością zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności z przejściem uprawnień na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. wydanego przez sąd drugiej instancji. Wskazać bowiem należy, że za dopuszczalnością zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności przemawia wzgląd na pewność obrotu gospodarczego oraz ciężar gatunkowy postanowienia. Wyrok zaopatrzony w klauzulę wykonalności staje się tytułem wykonawczym, który może być egzekwowany przez komornika. Wyrok bez klauzuli, który nie może być wyegzekwowany, jest wyrokiem niejako papierowym. Nie ma podstaw do odejścia od konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności w przypadku orzeczenia, które ma tak doniosłe skutki. Doniosłości tej w żaden sposób nie podważa uznanie rozstrzygnięcia w przedmiocie klauzuli za kwestię poboczną czy wpadkową. Warto również dopuścić zaskarżanie ww. postanowienia w jak najszerszym zakresie z przyczyn pragmatycznych – w celu zapewnienia szerszej możliwości eliminowania ewentualnych błędów, które mogłyby pociągać za sobą bardzo daleko idące skutki.

Szczególne względy przemawiają za dopuszczalnością zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli z przejściem uprawnień na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. Trzeba bowiem wskazać, że w przypadku przejścia uprawnienia osobą uprawnioną do wyegzekwowania zasądzonych należności jest osoba inna niż powód. Postanowienie w tym przedmiocie powinno być weryfikowane.

Poza tym postępowanie klauzulowe ma charakter jednostronny – o fakcie wydania tytułu dłużnik z reguły dowiadyuje się po wszczęciu egzekucji. Dłużnik nie ma zatem żadnej możliwości obrony swych praw poza wniesieniem zażalenia. Sąd bowiem nie doręcza wcześniej dłużnikowi wniosku o nadanie klauzuli. *Ratio legis* takiego unormowania jest konsekwencją uznania prymatu interesów wierzyciela w celu zapewnienia efektywności postępowania egzekucyjnego. Taka regulacja umożliwia skuteczne zajęcie majątku dłużnika, którego mógłby się wyzbyć, dowiedziawszy się o postępowaniu klauzulowym. Z tego powodu przyjmuje się, że nadanie klauzuli wykonalności następuje na

posiedzeniu niejawnym i bez wysłuchania dłużnika. Odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu zażaleniowym (zob. art. 395–398 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) oznacza, że dłużnikowi nie doręcza się odpisu zażalenia wniesionego przez wierzyciela.

Fundamentalnym zaś aspektem prawa do obrony jest prawo do wysłuchania. Zapewnia je *expressis verbis* art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Koncepcja rzetelnego procesu, co podkreśla Europejski Trybunał Praw Człowieka, oznacza przyznanie stronom możliwości zapoznania się i ustosunkowania się co do każdego dowodu lub twierdzenia przedstawionego przed sądem¹². Taką funkcję obronną przed sądem pierwszej instancji i funkcję wysłuchania zapewnia dłużnikowi instytucja zażalenia, w którym dłużnik może przedstawić swoje racje i argumenty. Niedopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji sprawia, że dłużnik jest pozbawiony jakiegokolwiek możliwości wysłuchania. W postępowaniu klauzulowym (o ile postanowienie wydał sąd pierwszej instancji) dłużnik może bronić swoich praw jedynie po otrzymaniu tytułu wykonawczego. Wówczas jeśli postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wydał sąd pierwszej instancji, dłużnikowi przysługuje zażalenie. Przyjęcie, że na analogiczne postanowienie wydane przez sąd drugiej instancji zażalenie nie przysługuje, oznaczałoby, że w postępowaniu klauzulowym jedna ze stron nie byłaby w ogóle wysłuchana, a tym samym jej racje nie mogłyby być wzięte przez sąd pod uwagę. Stanowiłoby to bardzo daleko idące, również nieuzasadnione, odejście od zasady *audiatur et altera pars*¹³.

Analizując sytuację dłużnika po wydaniu klauzuli wykonalności przez sąd drugiej instancji, wskazać należy, że w powództwie przeciwegzekucyjnym może on kwestionować istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym albo kwestionować przejście obowiązku mimo

¹² Wyrok ETPCz z dnia 7.06.2001 r., nr 39594\98, LEX nr 76139; wyrok ETPCz z dnia 3.03.2000 r., nr 35376\97, LEX nr 76888; wyrok ETPCz z dnia 29.05.1997 r., nr 21522\93, LEX nr 79700.

¹³ A. Łazarska, *op. cit.*, s. 482 i n.

istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście (zgodnie z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.). W doktrynie podkreśla się, że w postępowaniu w przedmiocie powództwa opozycyjnego dłużnikowi przysługują jednak wyłącznie zarzuty merytoryczne, nie zaś takie, które mógłby podnieść w postępowaniu klauzulowym. Powyższe przemawia za przyznaniem mu prawa do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie klauzuli w każdej sytuacji.

Jedynie w postępowaniu klauzulowym przedmiotem zażalenia mogą być zarzuty formalne wskazujące na uchybienia przez sąd przepisom procesowym o nadaniu klauzuli wykonalności, wydaniu dalszego tytułu wykonawczego lub tytułu wykonawczego w miejsce utraconego, a także inne zarzuty formalne, jak np. zarzut braku zdolności sądowej powoda, jeżeli tytuł egzekucyjny nie stanowi orzeczenia objętego powagą rzeczy osądzonej. Przykładowo dłużnik może podnieść w zażaleniu, że dokument, któremu nadano klauzulę wykonalności, nie spełnia kryteriów wymaganych od tytułu egzekucyjnego albo że tytuł został uchylony przed nadaniem klauzuli wykonalności¹⁴.

Inne środki procesowe takiej ochrony dłużnikowi nie zapewniają. W judykaturze czyni się dystynkcję co do środków obrony dłużnika. Uznaje się, że postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności obejmuje czynności wstępne do realizacji rozpoznanego (w zasadzie) już przez sąd roszczenia. Stanowi więc ono fragment postępowania egzekucyjnego. Przynależność do postępowania egzekucyjnego wyłącza możliwość podnoszenia w postępowaniu klauzulowym przez dłużnika zarzutów merytorycznych (art. 804 k.p.c.). Zakres kognicji sądu w postępowaniu o nadanie klauzuli sprowadza się przeto do badania, czy dokument, który ma zaopatrzyć w klauzulę, odpowiada warunkom formalnym tytułu egzekucyjnego (art. 777 k.p.c.) bądź czy zachodzą okoliczności formalne pozwalające na dokonanie w klauzuli wzmianek, o których mowa w art. 788–794 k.p.c. Klauzulę wykonalności wydaną z naruszeniem

¹⁴ Tak P. Telenga, *op. cit.*

przepisów prawa egzekucyjnego może dłużnik zwalczać w drodze dostosowanego do tego zażalenia (art. 795 k.p.c.).

Merytoryczną obronę przed możliwą egzekucją daje dłużnikowi powództwo, o którym mowa w pkt 1 § 1 art. 840 k.p.c. Okoliczność, że w zażaleniu może on wytykać tylko formalne wady tytułu egzekucyjnego, przemawia bowiem za tym, iż w postępowaniu wywołanym wniesieniem powództwa przeciwegzekucyjnego poddał ustawodawca rozpoznaniu sądu wyłącznie zdarzenia wywołujące skutki materialnoprawne.

Wypowiedziano również pogląd w judykaturze, jeszcze na tle rewizji dotyczącej orzeczenia z 1985 r., że na uzasadnienie powództwa z pkt 1 § 1 art. 840 k.p.c. dłużnik może powoływać także wady formalne tytułu egzekucyjnego, niezależnie od tego, czy zaskarżył postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności, chociażby można było w drodze zaskarżenia podnosić te same zarzuty. Wyjątkowy charakter przepisów art. 840 k.p.c. przemawia jednak za ich ścisłą – wyżej przedstawioną – wykładnią. W przeciwnym razie dochodziłoby do rozstrzygania między stronami tej samej kwestii prawnej w kilku postępowaniach sądowych, a to byłoby trudne do pogodzenia zarówno z prawomocnością postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, jak i ze względu na sytuację wierzyciela, który pozostawałby zawsze w niepewności, czy wspomniane postanowienie uzyskało przymiot niewzruszalności, tudzież z zasadami ekonomii procesowej. Z drugiej strony, ścisła wykładnia pkt 1 § 1 art. 840 k.p.c. nie koliduje z zasadą ochrony dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym. Dostateczną ochronę przed uchybieniami procesowymi sądu w postępowaniu klauzulowym zabezpieczył ustawodawca, oddając do dyspozycji dłużnika tani i prosty środek prawny, jakim jest zażalenie, i przy tym nie wyłączył możliwości wniesienia rewizji nadzwyczajnej na postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności. Skoro tak, to żadne względy nie wskazują na zamiar ustawodawcy uprzywilejowania tu dłużnika. Powinny go więc – jak w innych przypadkach postępowania egzekucyjnego – obciążać ujemne skutki zarówno niewykorzystania instytucji zaskarżenia, jak i oddalenia przez sąd rewizyjny

wniesionego przezeń zażalenia. Nie można w konsekwencji podzielić poglądu, że na uzasadnienie pierwszego powództwa przeciwegzekucyjnego dłużnik może powoływać formalne braki tytułu egzekucyjnego¹⁵.

W konsekwencji dłużnik ma różne środki do obrony swych praw, a co za tym idzie – różne są też przesłanki do ich uwzględnienia. Celem ustawodawcy, niezależnie od zapewniania efektywności postępowania egzekucyjnego oraz ochrony interesów wierzyciela, było jednak zapewnienie dłużnikowi możliwości obrony swych praw także w tym postępowaniu klauzulowym. Ustawodawca przewidział bowiem zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności jako środek obrony praw dłużnika na etapie postępowania klauzulowego.

Niedopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności ograniczałaby również prawa innej strony postępowania – wierzyciela, na którego przeszło uprawnienie stwierdzone wyrokiem. Przyznanie wierzycielowi (np. nabywcy wierzytelności stwierdzonej wyrokiem) uprawnienia do zażalenia na postanowienie o odmowie nadania klauzuli wykonalności uznać należy za celowe, gdyż wprowadzie ww. postanowienie nie ma przymiotu powagi rzeczy osądzonej, niemniej jednak wydaje się, że wierzyciel – nabywca – powinien mieć również prawo zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji o odmowie nadania klauzuli wykonalności.

Przedewszystkim za naruszenie prawa do rzetelnego postępowania uznać należy sytuację, gdy sąd drugiej instancji oddał wniosek wierzyciela o nadanie klauzuli wykonalności w związku z przejściem uprawnień i swego stanowiska nie uzasadnia. Wówczas wierzyciel mimo możliwości złożenia ponownego wniosku nie mógłby nawet sanować tych braków, które były przeszkodą w nadaniu klauzuli wykonalności, jeśli nie wiedziałby, z jakich przyczyn sąd oddalił jego wniosek. Do takiego zaś rezultatu prowadzi brak możliwości zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji, które jako niezaskarżalne nie podlega uzasadnieniu.

¹⁵ Tak uchwała SN z dnia 17.04.1985 r., III CZP 14/85, OSNC 1985/12/192.

Nie tylko więc prawa dłużnika, lecz także prawa wierzyciela nie są zatem w żaden sposób chronione przed sądem drugiej instancji.

Odmienne w postanowieniu z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 3/11, Sąd Najwyższy wprost wskazał, że niedopuszczalności zażalenia na tego rodzaju postanowienia nie podważają wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 lutego 2010 r., SK 10/09, i z dnia 2 czerwca 2010 r., SK 38/09, w których przepis art. 394¹ § 2 k.p.c. został uznany za niezgodny z określonymi przepisami Konstytucji w zakresie, w jakim odpowiednio w brzmieniu obowiązującym do dnia 21 maja 2009 r. nie dawał podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji oraz nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego wniosek o wyłączenie sędziego złożony przed sądem drugiej instancji. Przede wszystkim przytoczone wyroki Trybunału Konstytucyjnego nie dotyczą postanowienia sądu drugiej instancji co do nadania klauzuli wykonalności. Ponadto z tzw. wyrokami zakresowymi Trybunału Konstytucyjnego wiąże się budząca kontrowersje kwestia skutków ich wydania. Podejmując tę kwestię, Sąd Najwyższy przyjął, że stwierdzenie, iż określony przepis powinien przewidywać możliwość wniesienia środka odwoławczego – a w zakresie, w jakim tego nie czyni, jest niezgodny z Konstytucją – nie oznacza wprowadzenia do systemu prawa postulowanego przepisu pozytywnego¹⁶. Dodatkowo trzeba też dostrzec, że przy odmiennej koncepcji konieczne byłoby „ustalenie” konkretnej treści przepisu, a to należy wyłącznie do ustawodawcy. Dlatego w ocenie Sądu Najwyższego trudno na podstawie przytoczonych wyroków Trybunału Konstytucyjnego wprost konstruować dopuszczalność zażalenia na nieprzewidziane w treści przepisu kategorie postanowień¹⁷.

Należy jednak bronić poglądu, że na przedmiotowe postanowienie służy zażalenie. W ostatnich latach w orzecznictwie zaznaczyła się wyraźna, a odmienna od cytowanego postanowienia, tendencja do rozszerzającej wykładni art. 394 § 1 k.p.c. Tak np. w uchwale z dnia 28 października 1993 r.,

¹⁶ Por. postanowienie SN z dnia 27.10.2005 r., I KZP 37/05, OSNKW 2005/11/109.

¹⁷ Por. postanowienie SN z dnia 12.10.2007 r., IV CZ 28/07, OSNC 2008/2/29.

III CZP 147/93 (OSNC 1994/5/104), Sąd Najwyższy przyjął, że na postanowienie o wstrzymaniu wykonania nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym przysługuje zażalenie, mimo że tego rodzaju postanowienie nie jest wyszczególnione w katalogu objętym punktami od I do II art. 394 § 1 k.p.c. W postanowieniu zaś z dnia 28 lipca 1992 r., II CRN 67/92, Sąd Najwyższy stwierdził, że przysługuje zażalenie na zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie zwrotu wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia rewizji. Sąd Najwyższy, stosując w drodze analogii art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c., uznał dopuszczalność zaskarżenia przez pełnomocnika z urzędu postanowienia sądu oddalającego wniosek o przyznanie mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu¹⁸ czy postanowienia sądu co do stwierdzenia prawomocności orzeczenia (art. 364 k.p.c.)¹⁹. Ten kierunek orzecznictwa uznać trzeba za prawidłowy i utrwalony.

Przy wykładni art. 394 § 1 k.p.c. nie można pominąć, że od czasu wejścia w życie tego przepisu w 1965 r. zmieniły się jednak standardy procesu. Wzmocnieniu uległa zasada kontroli instancyjnej. Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. przewiduje jako minimum dwuinstancyjność postępowania sądowego (art. 176 ust. 1). W konsekwencji ważne racje konstytucyjne przemawiają za rozszerzającą wykładnią art. 394 § 1 k.p.c. i dopuszczalnością zażalenia również w odniesieniu do postanowień sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności.

Uwagi te poczynione co do klauzuli z przejściem uprawnień są aktualne co do zażaleń na postanowienia dotyczące nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi czy współnikom spółek osobowych.

4. Sąd właściwy do rozpoznania zażalenia

Inną istotną kwestią w przypadku dopuszczalności zażalenia na postanowienie w przedmiocie klauzuli wykonalności, wydanego przez sąd

¹⁸ Postanowienie SN, II CZ 140/12, LEX nr 1288648.

¹⁹ Por. postanowienie SN, I CZ 101/65, OSNC 1966/10/169.

drugiej instancji, jest zagadnienie, który sąd byłby właściwy do rozpatrzenia ww. zażalenia.

Ustawa w określonych wypadkach przewiduje zażalenie od postanowień sądu drugiej instancji do Sądu Najwyższego albo do innego składu tego samego sądu (zażalenie poziome).

Zgodnie z art. 394¹ § 1 k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. W sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Zgodnie zaś z art. 394² § 1 k.p.c. na postanowienia sądu drugiej instancji, których przedmiotami są oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego, zwrot kosztów procesu, skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka, odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia, przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Względy pragmatyczne przemawiają za tym, aby sądem właściwym do rozpatrzenia zażalenia na postanowienie o nadaniu albo odmowie nadania klauzuli wykonalności przez sąd drugiej instancji był ten sam sąd w innym składzie. Postanowienie w przedmiocie klauzuli wykonalności nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, zatem nie jest zasadne, aby zażalenie na nie rozpoznawał Sąd Najwyższy. Zdaje się celowe, aby zażalenie na postanowienie w przedmiocie

klausuli wykonalności wydane przez sąd drugiej instancji, jako zażalenie na postanowienie wypadkowe, było rozpoznawane przez ten sam sąd w innym składzie (instancja równoległa). Wskazać należy, że ustawa przewiduje instancję równoległą dla zażeń na postanowienia wypadkowe, takie jak: oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego, zwrot kosztów procesu czy zwrot nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Przemawiają za tym ważne względy dotyczące szybkości i efektywności postępowania klauzulowego.

Taka możliwość jest dopuszczalna w świetle aktualnego orzecznictwa konstytucyjnego. Przykładowo można choćby wskazać, że w wyroku z dnia 2 czerwca 2010 r., SK 38/09, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że działania ustawodawcy mające na celu wprowadzenie do ustawy zażenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie odmowy wyłączenia sędziego mogą przewidywać, że ww. zażalenie rozpoznawał będzie ten sam sąd w innym składzie.

5. Rozpoznawanie wniosków o nadanie klauzuli wykonalności przez sąd pierwszej instancji po nowelizacji z dnia 10 lipca 2015 r.²⁰

Ostatecznie ustawodawca, dostrzegając rangę omówionych powyżej argumentów natury aksjologicznej i konstytucyjnej, przyjął, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności będzie rozpoznawał sąd pierwszej instancji. Zgodnie z ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²¹ zmieniono art. 781 § 1 i 1¹ k.p.c. Zgodnie z nową regulacją tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu klauzulę wykonalności nadaje sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczyła lub toczy. Sąd drugiej instancji nadaje klauzulę wykonalności, dopóki akta sprawy znajdują się w tym sądzie, nie dotyczy to jednak Sądu Najwyższego oraz przypadków, o których mowa w art. 778¹, 786, 787, 787¹, 788 i 789.

²⁰ Por. przyp. 1.

²¹ Druk 2678, orka.sejm.gov.pl.

W uzasadnieniu projektu wskazano na zmiany przepisów dotyczących zakresu kognicji organów procesowych w postępowaniu klauzulowym. Celem tych zmian jest wyeliminowanie wątpliwości dotyczących właściwości funkcjonalnej sądu pierwszej instancji do nadania klauzuli wykonalności orzeczeniu wydanemu w prawomocnie zakończonym postępowaniu oraz wyłączenie z zakresu właściwości funkcjonalnej sądu drugiej instancji spraw o nadanie klauzuli wykonalności w przypadkach, o których mowa w art. 778¹, art. 786, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789 k.p.c. Zgodnie z art. 795 § 2¹ k.p.c., w przypadkach, o których mowa w art. 778¹, art. 786, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789 k.p.c., lub gdy tytułem egzekucyjnym nie jest orzeczenie sądu lub referendarza sądowego, w przypadkach, o których mowa w art. 778¹, art. 786, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789, lub gdy tytułem egzekucyjnym nie jest orzeczenie sądu albo referendarza sądowego, sąd drugiej instancji, uwzględniając zażalenie wierzyciela na postanowienie o odmowie nadania klauzuli wykonalności, uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje wniosek do ponownego rozpoznania, jeżeli zachodzą podstawy do nadania klauzuli wykonalności. W wymienionych przypadkach sąd drugiej instancji uchyli zaskarżone postanowienie i przekaże wniosek do ponownego rozpoznania, jeżeli stwierdzi, że zachodzą podstawy do nadania klauzuli wykonalności.

W konsekwencji w wymienionych przypadkach sąd pierwszej instancji będzie rozpoznawał wniosek o nadanie klauzuli wykonalności, dzięki czemu tak dłużnik, jak wierzyciel będą mieli zapewnioną odpowiednią możliwość obrony swych praw przez zaskarżenie wydanego postanowienia.

**STRESZCZENIE Glosa do uchwały Sądu Najwyższego
z dnia 19 lutego 2015 r., III CZP 103/14,
OSP 2015 nr 11, poz. 105, s. 1560**

Celem niniejszej glosy jest ocena rozstrzygnięcia zawartego w ww. uchwałę Sądu Najwyższego odnośnie do wpływu umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela na przerwę biegu przedawnienia spowodowaną złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji. Ocena ta wymaga analizy dopuszczalności odpowiedniego zastosowania zawartej w art. 203 § 2 k.p.c. normy regulującej konsekwencje skutecznego cofnięcia pozwu (tj. powodującego umorzenie postępowania), do umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela (art. 825 pkt 1 k.p.c.). Zgodnie ze zdaniem pierwszym art. 203 § 2 k.p.c. pozew cofnięty nie wywołuje żadnych skutków jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa. Skutki te, stosownie do art. 123 § 1 pkt 1 k.c., obejmują przerwanie biegu przedawnienia roszczenia. Szczegółowa analiza ww. kwestii (w tym w szczególności podobieństw i różnic pomiędzy cofnięciem pozwu a wnioskiem o umorzenie postępowania egzekucyjnego) doprowadziła do konkluzji o prawidłowości stanowiska zajętego w glosowanym orzeczeniu, a zatem że umorzenie postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela skutkuje całkowitym zniesieniem przerwy przedawnienia spowodowanej wszczęciem tego postępowania.

**SUMMARY A Gloss to the Supreme Court Judgment
of 19 February 2015 r., III CZP 103/14,
OSP 2015 nr 11, poz. 105, s. 1560**

The purpose of this gloss is to evaluate decision of the Polish Supreme Court regarding the impact of the discontinuance of the enforcement proceedings based on the creditors's request on the run of the limitation period interrupted by the submission of the creditor's motion initiating these proceedings. The analysis involves the assessment of the admissibility of the corresponding application of the rule provided for in art. 203 § 2 of the Polish Code

of Civil Procedure regarding the effects of the withdrawal of a complaint in civil proceedings leading to the discontinuance of the civil process to the discontinuance of enforcement proceedings based on a request of a creditor. Pursuant to the first sentence of art. 203 § 2 of the Polish CCP complaint which is withdrawn shall have none of the effects associated by relevant statutory provisions with the bringing of an action, which according to art. 123 § 1 point 1 of the Polish Civil Code includes interruption of the run of the limitation period. Detailed analysis of the abovementioned issue leads the author to a conclusion that a stance adopted in the commented judgment is correct, i.e. discontinuance of the enforcement proceedings due to a request of a creditor shall result in the total annulment of the interruption of the run of the limitation period caused by the commencement of the enforcement proceedings.

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2015 r., III CZP 103/14, OSP 2015 nr 11, poz. 105, s. 1560

I

W głosowanej uchwale Sąd Najwyższy rozstrzygnął, że umorzenie postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela niweczy skutki przerwy biegu przedawnienia spowodowane złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji. Komentowane orzeczenie zostało podjęte w wyniku rozpoznania zagadnienia prawnego przedstawionego przez sąd II instancji w formie pytania następującej treści: „Czy umorzenie postępowania egzekucyjnego na skutek cofnięcia wniosku przez wierzyciela pierwotnego po dokonaniu cesji wierzytelności oznacza, że znajduje zastosowanie art. 825 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 203 § 2 k.p.c. oraz art. 13 § 2 k.p.c., nie wywołując skutków w zakresie przerwy biegu przedawnienia, a przyczyny, którymi kierował się wierzyciel, są irrelevantne dla oceny skutków umorzenia w zakresie prawa materialnego, czy też zgodnie z art. 124 k.c. po każdym przerwaniu biegu terminu przedawnienia i prawomocnym umorzeniu postępowania egzekucyjnego w trybie art. 825 pkt 1 k.p.c. biegnie ono na nowo?”.

II

Rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy zagadnienie prawne powstało na kanwie następującego stanu faktycznego.

Wierzyciel – bank wszczął egzekucję przeciwko dłużnikowi – klientowi banku na podstawie tytułu wykonawczego w postaci wystawionego przez siebie bankowego tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. W trakcie trwania postępowania egzekucyjnego wierzyciel dokonał przelewu egzekwowanej wierzytelności na osobę trzecią. Ponieważ dotychczasowy wierzyciel nie podtrzymywał woli kontynuowania egzekucji¹, komornik umorzył postępowanie egzekucyjne na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c.

Po dokonaniu ww. przelewu i uprawomocnieniu się postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z wniosku cedenta cesjonariusz wytoczył przeciwko dłużnikowi przed właściwym sądem powództwo o zasądzenie wierzytelności nabytej od dotychczasowego wierzyciela. Sąd I instancji oddalił to powództwo, jako przedawnione. Bieg trzyletniego terminu przedawnienia uległ wprawdzie przerwaniu najpierw na skutek nadania przez sąd klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, a następnie przez złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji, sąd uznał jednak, że umorzenie postępowania egzekucyjnego z powodu cofnięcia wniosku przez wierzyciela, a więc na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c., pociągało za sobą unicestwienie skutku w postaci przerwy przedawnienia

¹ Uzasadnienie głosowanego orzeczenia nie pozwala jednoznacznie stwierdzić, jaka była dokładna treść oświadczenia zawartego w czynności wierzyciela, uznanej przez organ egzekucyjny za przesłankę umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c. Nie można zatem przesądzić, czy wierzyciel oświadczył wprost, że wnosi o umorzenie postępowania (a więc zgodnie z brzmieniem tego przepisu żąda umorzenia postępowania), cofa wniosek o wszczęcie egzekucji, czy też nie podtrzymuje tego wniosku. Zamienne stosowanie tych określeń w uzasadnieniu świadczy zapewne o ich ekwiwalentnym traktowaniu przez sądy *meriti* oraz autora części sprawozdawczej uzasadnienia komentowanego judykatu. Na temat możliwych implikacji użycia przez wierzyciela odmiennych sformułowań w zakresie wpływu dokonanej czynności na bieg terminu przedawnienia zob. pkt IV–VII poniżej.

spowodowanej wszczęciem tego postępowania, a to w oparciu o art. 203 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Rozpoznając apelację powoda od tego orzeczenia, sąd II instancji powziął wątpliwość co do wpływu cofnięcia wniosku o wszczęcie egzekucji na przerwę przedawnienia wywołaną tym wnioskiem, wyrażoną w treści zagadnienia prawnego przedstawionego Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

III

Przed rozstrzygnięciem zagadnienia prawnego Sąd Najwyższy zajął się merytoryczną kwestią wstępną, warunkującą potrzebę wypowiedzania się co do jego przedmiotu. Gdyby bowiem przyjąć, że w postępowaniu klauzulowym podobnie jak na gruncie postępowania rozpoznawczego moment zakończenia postępowania, którego wszczęcie spowodowało przerwę biegu przedawnienia w rozumieniu art. 124 § 2 w zw. z art. 123 § 1 pkt 1 k.c., wyznacza uprawomocnienie się orzeczenia kończącego to postępowanie², to w okolicznościach rozpoznawanej sprawy termin przedawnienia nie upłynąłby przed wytoczeniem powództwa przez cesjonariusza, czyniąc tym samym zarzut przedawnienia bezzasadnym, a w konsekwencji pytanie prawne sądu *meriti* – bezprzedmiotowym. Sąd Najwyższy przyjął trafnie, że w postępowaniu klauzulowym przerwa wywołana jego wszczęciem ustaje z chwilą nadania klauzuli wykonalności, a nie wraz z uprawomocnieniem się orzeczenia w tym przedmiocie. Prawomocność ta mogłaby bowiem nastąpić dopiero po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, otwierającego mu termin

² Tak m.in. Z. Kłafkowski, *Przedawnienie w prawie cywilnym*, Warszawa 1970, s. 110; B. Kordasiewicz [w:] *System prawa prywatnego. Prawo cywilne. Część ogólna*, pod red. Z. Radwańskiego, t. 2, Warszawa 2008, s. 622–623, nb. 107–108; P. Machnikowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, wyd. 5, Warszawa 2011, s. 289, nb. 3; S. Rudnicki [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Księga pierwsza. Część ogólna*, pod red. S. Rudnickiego, Warszawa 2009, s. 539; uzasadnienie uchwały SN z dnia 22.02.1973 r., III PRN 111/72, OSNCP 1974/1/12; uzasadnienie uchwały SN z dnia 20.02.1974 r., III CZP 2/74, OSNCP 1975/2/18.

do wniesienia zażalenia na to postanowienie (art. 795 § 2 zd. 2 i 3 k.p.c.). Powyższe pozwalałoby tym samym wierzycielowi dowolnie opóźniać materialnoprawne skutki dawności, w rezultacie godząc w pewność obrotu i podważając cele instytucji przedawnienia roszczeń. Słusznie wskazał również Sąd Najwyższy, że akceptacja tego poglądu prowadziłaby efektywnie do pozbawienia złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji waloru czynności przerywającej bieg przedawnienia, mimo że to właśnie ona jest czynnością *par excellence*, przedsięwziętą bezpośrednio w celu zaspokojenia roszczenia w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c.

Ponieważ trafność stanowiska zajętego przez Sąd Najwyższy w ww. przedmiocie nie powinna budzić żadnych wątpliwości, w niniejszej glosie uwaga zostanie skoncentrowana na kwestii dla komentowanej uchwały zasadniczej, a więc na wpływie skutecznego cofnięcia wniosku o wszczęcie egzekucji, tudzież żądania przez wierzyciela umorzenia tego postępowania³, na bieg terminu przedawnienia. Zagadnienie to jest bowiem rzeczywiście problematyczne i pozostawia miejsce na sformułowanie i uzasadnienie co najmniej trzech konkurencyjnych stanowisk, dając tym samym pole do niekorzystnych z punktu widzenia przewidywalności postępowania kontrowersji oraz rozbieżności interpretacyjnych w orzecznictwie sądów powszechnych. W ramach niniejszej glosy podjęta zostanie próba zaprezentowania oraz ewaluacji możliwych poglądów w kontekście rozstrzygnięcia zapadłego w komentowanej uchwale. Podejście to winno bowiem umożliwić dokonanie bardziej kompleksowej oceny trafności stanowiska zajętego przez Sąd Najwyższy w głosowanym orzeczeniu.

IV

Zgodnie z pierwszym możliwym do przyjęcia poglądem należałoby stwierdzić, że w postępowaniu egzekucyjnym, z uwagi na jego specyfi-

³ Co do zasadności wyróżniania tych dwóch czynności albo posługiwania się zamiennie tymi pojęciami zob. w pkt V–VII poniżej.

kę, nie ma miejsca na odpowiednie stosowanie art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c. w zakresie statuowanych w tym przepisie konsekwencji umorzenia postępowania w efekcie skutecznego cofnięcia powództwa (*mutatis mutandis*, wniosku o wszczęcie egzekucji). Ponieważ postępowanie egzekucyjne wiąże się nieodłącznie ze stosowaniem środków przymusu, zmierzających do wyegzekwowania świadczenia wynikającego z tytułu wykonawczego, postępowanie to – raz wszczęte – nie może być uznane za niebyłe w zakresie skutków (w tym zwłaszcza materialnoprawnych) wiążących się z jego skutecznym zainicjowaniem. Dotyczy to także umorzenia tego postępowania, stanowiącego jego zakończenie z przyczyn procesowych, bez osiągnięcia w ramach danego postępowania celu (w części, w jakiej to postępowanie zostaje umorzone), polegającego na przymusowej realizacji roszczenia stwierdzonego w danym tytule wykonawczym⁴. W rezultacie umorzenia postępowania egzekucyjnego – niezależnie od trybu oraz przyczyny jego zakończenia w tym trybie – skutki jego wszczęcia (w tym wynikająca z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. przerwa przedawnienia) ustają z chwilą uprawomocnienia się postanowienia w tym przedmiocie. Postanowienie to charakteryzuje się zatem skutecznością o charakterze prospektywnym (działa zawsze *ex nunc*). Poparcia dla tego stanowiska można doszukiwać się w art. 826 k.p.c., określającym skutki umorzenia postępowania egzekucyjnego, w tym także – *lege non distinguente* – na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c. Zgodnie ze zdaniem pierwszym tego przepisu umorzenie postępowania egzekucyjnego powoduje uchylenie dokonanych czynności egzekucyjnych, lecz nie pozbawia wierzyciela możliwości wszczęcia ponownej egzekucji, chyba że z innych przyczyn egzekucja jest niedopuszczalna. Zwrot o „uchyleniu dokonanych czynności egzekucyjnych” zdaje się jednoznacznie wskazywać na prospektywne, a nie retroaktywne

⁴ Posługując się terminologią przyjętą przez W. Broniewicza – przymusowego urzeczywistnienia normy indywidualno-konkretnej o charakterze nakazującym albo zakazującym, stwierdzonej w akcie w postaci tytułu wykonawczego. Zob. tenże [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, wyd. 11, Warszawa 2014, s. 423.

działanie postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego. Przeciwnieństwem tego określenia jest bowiem formuła „nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z” daną czynnością, stosowana konsekwentnie przez ustawodawcę w sytuacjach procesowych wiążących się z likwidacją skutków wywołanych wszczęciem postępowania w sprawie z mocą *ex tunc*⁵.

Przeciwko odpowiedniemu stosowaniu art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c. przemawia również wyjątkowość tej regulacji, a zatem dyrektywa *exceptiones non sunt extendendae*. Do argumentacji opartej na ww. toposie odwołał się Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 21 listopada 2013 r.⁶ dotyczącej podobnego problemu, tj. stosowania *per analogiam* art. 203 § 2 zd. 1 lub art. 130 § 2 zd. 2 k.p.c. w zakresie zniesienia skutków wytoczenia powództwa do konsekwencji umorzenia procesu na podstawie art. 505³⁷ § 1 zd. 2 k.p.c., na skutek niewykonania przez powoda w terminie wezwania przewodniczącego do dostosowania pozwu do wymogów postępowania zwykłego, po jego przekazaniu z elektronicznego postępowania upominawczego. W uzasadnieniu tego judykatu wskazano, że w art. 505³⁷ k.p.c., w przeciwieństwie do uregulowania dotyczącego zwrotu nieuzupełnionego pozwu (art. 130 § 2 k.p.c.), umorzenia zawieszonego postępowania (art. 182 § 2 k.p.c.) oraz cofnięcia pozwu (art. 203 § 2 k.p.c.), nie ma zastrzeżenia, że pozew nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa. *A contrario* należy zatem przyjąć, że przez umorzenie postępowania materialne skutki jego wniesienia nie zostają unicestwione. Sąd Najwyższy zauważył przy tym

⁵ Zob. art. 130 § 2 zd. 2 k.p.c. co do skutków zwrotu pozwu w razie nieusunięcia jego braków formalnych; art. 182 § 2 *in fine* k.p.c. odnośnie do konsekwencji umorzenia zawieszonego postępowania na podstawie § 1 tego przepisu; art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c. co do rezultatów skutecznego cofnięcia pozwu. Formuła ta zastąpiła równoważny w skutkach zwrot „postępowanie uważa się za niebyłe”, stosowany na gruncie d.k.p.c. z 1930 r. (zob. przykładowo art. 215 § 2 tego kodeksu w oryginalnym brzmieniu co do cofnięcia pozwu).

⁶ Uchwała SN z dnia 21.11.2013 r., III CZP 66/13, OSNC 2014/7–8/72 z głosą aprobowaną A. Kościółek; też, *Glosa do uchwały SN z dnia 21 listopada 2013 r., III CZP 66/13*, Glosa 2014, nr 3, s. 63 i n. oraz głosą krytyczną T. Partyk; tenże, *Glosa do uchwały SN z dnia 21 listopada 2013 r., III CZP 66/13*, Lex nr 1388654.

trafnie, że zawarte w ww. przepisach unormowanie, z uwagi na daleko idące skutki, ma charakter wyjątkowy. Wprowadza ono bowiem odstępstwa od generalnej zasady, że pozew wywołuje wszystkie skutki prawne, które wynikają z ustawy, a więc także przerwanie biegu przedawnienia. Skoro w omawianej regulacji ustawodawca nie przewidział kolejnego (chroniącego pozwanego, a niekorzystnego dla powoda) wyjątku, to nie należy go konstruować poprzez zabiegi interpretacyjne oparte na wykładni funkcjonalnej, nieodpowiadające w tym wypadku rezultatom wykładni językowej i systemowej⁷.

V

Rozstrzygnięcie zapadłe w głosowanej uchwale można natomiast uznać za przejaw drugiego, przeciwstawnego wobec zaprezentowanego w punkcie IV stanowiska. W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy sprowadził rozstrzygnięcie przedstawionego mu zagadnienia prawnego do odpowiedzi na pytanie o dopuszczalność i zakres odpowiedniego zastosowania w postępowaniu egzekucyjnym, na podstawie art. 13 § 2 k.p.c., normy zawartej w art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c., zgodnie z którą pozew cofnięty nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa. Odpowiedź tę Sąd Najwyższy uzależnił z kolei od ustalenia, czy istnieją uzasadnione argumenty sprzeciwiające się zastosowaniu ww. sankcji wprost w postępowaniu egzekucyjnym.

Rozstrzygając, że umorzenie postępowania egzekucyjnego zgodnie z żądaniem wierzyciela prowadzi do likwidacji przerwy przedawnienia spowodowanej wszczęciem tego postępowania, Sąd Najwyższy oparł się w głównej mierze na wykładni celowościowej, odwołując się do funkcji regulacji zawartej w art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c. W myśl uzasadnienia

⁷ W tym kontekście SN wskazał na fundamentalne różnice między unormowaniem art. 505³⁷ § 1 k.p.c. a zwrotem pozwu i umorzeniem procesu na skutek cofnięcia powództwa. Różnice te w ocenie SN dyskwalifikują możliwość sięgania do przepisów regulujących skutki zastosowania tych instytucji w drodze analogii.

głosowanego judykatu norma ta ma na celu przede wszystkim zapobieżenie manipulowaniu przez powoda terminami przedawnienia roszczenia. W braku tego unormowania powód mógłby bowiem wielokrotnie składać, a następnie cofać pozew, doprowadzając tym samym do przedłużania terminu przedawnienia, choćby *ad infinitum*, a więc w sposób sprzeczny z celem tej instytucji, mającej prowadzić do stabilizacji stosunków prawnych⁸. Sąd Najwyższy skonstatował przy tym, że przyjęcie powyższego rozwiązania w postępowaniu egzekucyjnym jest szczególnie uzasadnione z uwagi na charakter tego postępowania, wiążący się ze stosowaniem wobec dłużnika środków przymusu. W sytuacji, w której wierzyciel sam swym żądaniem doprowadza do umorzenia postępowania wszczętego w celu uzyskania ochrony prawnej, nie ma uzasadnienia, by nad dłużnikiem ciążyła (w zasadzie bezterminowo) groźba ponownego, wielokrotnego wszczynania egzekucji w tej samej sprawie⁹.

Formułując powyższy wniosek, Sąd Najwyższy zwrócił również uwagę na zakorzenienie instytucji cofnięcia pozwu w jednej z naczelnych zasad postępowania cywilnego, w postaci zasady dyspozycyjności, będącej procesowym przejawem chronionej konstytucyjnie i konwencyjnie wolności jednostki ludzkiej, wyrażającej się m.in. w autonomii woli pozwalającej tej jednostce kształtować swoją sytuację prawną (w tym procesową) mocą własnych działań¹⁰. W tym kontekście Sąd Najwyższy

⁸ Na temat celów instytucji przedawnienia w literaturze procesualistycznej zamiast wielu zob. M. Jędrzejewska, *Wpływ czynności procesowych na bieg przedawnienia*, Warszawa 1984, s. 11 i n.

⁹ Bez możliwości skutecznego przeciwstawienia się tej egzekucji za pomocą powództwa przeciwegzekucyjnego, opartego na zarzucie przedawnienia.

¹⁰ W piśmiennictwie wskazuje się tradycyjnie, że w postępowaniu cywilnym cywilnoprawnej zasadzie autonomii woli jednostki odpowiadają powiązane wzajemnie zasady dyspozycyjności i kontradyktoryjności. Zasady te czynią z procesu cywilnego niejako „pojedynek stron”, prowadzony wobec bezstronnego i niezależnego sądu (tak m.in. R. Flejszar, *Sądowa kontrola czynności procesowych stron – uwagi de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, pod red. K. Markiewicza, A. Torbusa, Warszawa 2014, s. 639). Na temat istoty i genezy zasady dyspozycyjności oraz jej relacji do innych naczelnych zasad procesowych (w tym zwłaszcza zasady kontradyktoryjności) w polskiej literaturze zob. m.in. W. Berutowicz, *Zasada dyspozycyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1957; Z. Resich, *Zasada dyspozycyjności i kontradyktoryjności w procesie cywilnym PRL*, PiP 1957, z. 7–8, s. 58 i n.; M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne w świetle zasady dyspozycji*,

wskazał, że w postępowaniu egzekucyjnym zasada dyspozycyjności została zaakcentowana jeszcze silniej niż w procesie cywilnym¹¹. Szczegółne znaczenie tej zasady w ramach postępowania egzekucyjnego przejawia się właśnie w art. 825 pkt 1 k.p.c., na którego gruncie żądanie przez wierzyciela umorzenia postępowania egzekucyjnego ma dla sądu co do zasady¹² charakter bezwzględnie wiążący. Innymi słowy, inaczej niż w wypadku cofnięcia pozwu, procesowa skuteczność tej czynności nie została uzależniona od wyników kontroli jej zgodności z kryteriami zawartymi w art. 203 § 4 k.p.c., która to weryfikacja w procesie cywilnym poprzedza i warunkuje umorzenie postępowania¹³. Dodatkowym potwierdzeniem wniosku o szczególnym znaczeniu zasady rozporządzalności w postępowaniu egzekucyjnym jest dla Sądu Najwyższego unormowanie zawarte w art. 823 k.p.c., przewidujące umorzenie postępowania z mocy samego prawa wskutek beczynności powoda, polegającej na niedokonaniu przez wierzyciela czynności niezbędnych do nadania temu postępowaniu należytego biegu w określonym ustawowo terminie¹⁴. Powyższe prowadzi

SC 1963, t. 2, s. 5 i n.; A. Oklejak, R. Flejszar, *Zasada dyspozycyjności w postępowaniu przed sądem polubowym*, ADR Arbitraż i Mediacja 2011, nr 4, s. 37–43; R. Flejszar, *Sądowa...*, *op. cit.*, s. 639 i n. oraz powołana tam literatura obca.

¹¹ W piśmiennictwie tak m.in. K. Golinowska, *Komentarz do art. 825 k.p.c.* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do artykułów 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, wyd. 2, Warszawa 2015, Legalis, nb 2.

¹² Zgodnie bowiem z tym przepisem w sprawach, w których egzekucję wszczęto z urzędu lub na żądanie uprawnionego organu, skuteczność wniosku wierzyciela o umorzenie postępowania uzależniona jest od zgody sądu lub uprawnionego organu, który zażądał wszczęcia egzekucji,

¹³ Tak m.in. M. Lewandowski, według którego wierzyciel jako „gospodarz” postępowania egzekucyjnego może w każdym momencie i każdej sytuacji wnieść o umorzenie tego postępowania. Decyzja w tej kwestii pozostawiona jest wyłącznie wierzycielowi. Organ egzekucyjny nie jest więc uprawniony do kontroli wniosku wierzyciela pod względem jego celowości i zasadności. Tenże, *Głosa do postanowienia SN z dnia 12 czerwca 2001 r.*, II CKN 1423/00, Pr.Bank. 2002, nr 2, s. 30.

¹⁴ Przepis ten stanowi jednak przede wszystkim przejaw prymatu inicjatywy procesowej wierzyciela nad inicjatywą procesową organu egzekucyjnego w tym postępowaniu. Zasada inicjatywy procesowej sądu (innych organów procesowych lub egzekucyjnych) oznacza, że organy te podejmują *ex officio* czynności stosownie do stanu postępowania, które mają zapewnić jego właściwy bieg. Jej przeciwieństwem jest zasada inicjatywy procesowej stron, w ramach której nadawanie postępowaniu biegu uzależnione jest nie tylko od dokonania przez powoda (wnioskodawcę) czynności inicjującej to postępowanie, lecz także od dalszej procesowej aktywności stron. Na temat tej zasady w procesie zob. A. Łazarska, *Sędziowskie kierownictwo postępowaniem cywilnym*

Sąd Najwyższy do konstatacji o zasadności odpowiedniego stosowania w postępowaniu egzekucyjnym, w oparciu o art. 13 § 2 k.p.c., sankcji przewidzianej w art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c.¹⁵

przed sądem pierwszej instancji, Warszawa 2013, s. 112–113. W. Broniewicz wskazuje przy tym, że w polskim postępowaniu cywilnym zasada inicjatywy procesowej organów (z wyłączeniem gromadzenia materiału procesowego, co obciąża głównie strony w myśl zasady kontradiktoryjności) przeważa nad inicjatywą stron; zob. tenże [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 72. O ile jednak w procesie cywilnym od inicjatywy procesowej powoda co do zasady uzależniona jest wyłącznie dopuszczalność samego wszczęcia postępowania w sprawie (zob. jednak art. 182 § 1 k.p.c. przewidujący umorzenie zawieszonego postępowania obligatoryjnie z urzędu w ściśle określonych przypadkach braku aktywności stron oraz upływu czasu), o tyle w postępowaniu egzekucyjnym dokonywanie przez wierzyciela dalszych czynności egzekucyjnych warunkuje również możliwość jego skutecznego kontynuowania, czego wyrazem jest norma zawarta w art. 823 k.p.c. W tym kontekście na marginesie trzeba również zaznaczyć, że na mocy ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1311) z dniem 8 września 2016 r. art. 823 k.p.c. zostanie zastąpiony przez art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. Zgodnie z nowo dodanym przepisem postępowanie egzekucyjne umarza się z urzędu, jeżeli wierzyciel w ciągu sześciu miesięcy nie dokonał czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia postępowania lub nie zażądał podjęcia zawieszonego postępowania. W stosunku do art. 823 k.p.c., poza rezygnacją z konstrukcji umorzenia *ex lege* na rzecz umorzenia na mocy postanowienia wydawanego z urzędu, skrócono zatem termin na dokonanie przez wierzyciela czynności z jednego roku do 6 miesięcy. Zob. także art. 562 § 1 d.k.p.c. w wersji pierwotnej stanowiący odpowiednik dotychczasowego art. 823 k.p.c., który przewidywał 3-letni termin do umorzenia postępowania. Termin ten skrócono do jednego roku w 1950 r. (zob. art. 569 § 1 d.k.p.c. według numeracji wprowadzonej na mocy ustawy z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych, Dz.U. Nr 38, poz. 349 ze zm.). Przepisy te posługiwały się terminem „niepopierania” egzekucji, nawiązującym do doktrynalnego ujęcia romańskiej instytucji upadku instancji oznaczającej umorzenie postępowania, w konsekwencji braku jego należytego popierania przez stronę przez określony ustawowo okres czasu. Zob. na ten temat F.K. Fierich, *O upadku instancji (péremption d'instance) z uwzględnieniem projektów polskiej procedury cywilnej*, Przegląd Prawa i Administracji 1925, nr 10–12, s. 340 i n.

¹⁵ W tym kontekście godzi się również zwrócić uwagę, że także odnośnie do wpływu umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 823 k.p.c. SN wypowiedział się wyraźnie o potrzebie odpowiedniego stosowania adekwatnych przepisów o procesie – w tym wypadku art. 182 § 2 *in fine*, którego treść odpowiada art. 203 § 2 zd. 2 k.p.c. Przepis art. 182 § 2 k.p.c. stanowi bowiem dobitne opowiedzenie się ustawodawcy za tym, aby beczynność osoby dochodzącej roszczenia przed sądem nie obciążała strony przeciwnej. Jeżeli zatem pomimo wszczęcia procesu postępowanie zostaje umorzone ze względu na beczynność powoda, to pozew nie wywołuje żadnych skutków prawnych. Powód musi więc złożyć ponownie pozew przed upływem terminu przedawnienia, jeżeli nie chce narażać się na skuteczny zarzut przedawnienia ze strony swojego przeciwnika. W przypadku postępowania egzekucyjnego nie ma regulacji szczególnej, która wykluczałaby odpowiednie zastosowanie do beczynności wierzyciela, na którego wniosek wszczęto egzekucję, regulacji przewidzianej w art. 182 § 2 k.p.c. Tymczasem zaś te same względy co w procesie przemawiają w postępowaniu egzekucyjnym za tym, by interesy strony przeciwnej nie były narażone na szwank, gdy

Przedstawivszy w ten sposób istotę zagadnienia, Sąd Najwyższy uznał w końcu, że wystarczającej przeszkody do odpowiedniego zastosowania skutków przewidzianych w art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c. w wypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na żądanie wierzyciela nie mogą stanowić wprowadzone przez ustawodawcę różnice terminologiczne między art. 203 i 825 pkt 1 k.p.c. W ocenie Sądu Najwyższego okoliczność, że drugi z ww. przepisów posługuje się terminem żądania umorzenia postępowania egzekucyjnego przez wierzyciela, a nie cofnięciem wniosku o wszczęcie egzekucji¹⁶ analogicznie do cofnięcia pozwu, jest w tym kontekście irrelevantna. Użycie przez ustawodawcę formuły żądania umorzenia postępowania egzekucyjnego ma na celu bowiem wyłącznie podkreślenie, że jedynym dysponentem postępowania egzekucyjnego jest wierzyciel. Żądanie to zawiera w sobie jednak *implicite* oświadczenie o cofnięciu wniosku o wszczęcie egzekucji¹⁷.

wierzyciel zachowuje bierność przez znaczny czas. Dlatego jeżeli wskutek beczynności wierzyciela postępowanie egzekucyjne zostało umorzone na podstawie art. 823 k.p.c., to – stosując odpowiednio art. 182 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – przyjąć trzeba, że wniosek o wszczęcie egzekucji nie wywiera żadnych skutków, jakie ustawa wiąże ze złożeniem tego wniosku. Zob. wyrok SN z dnia 10.10.2003 r., II CK 113/02, OSP 2004/11/141, s. 594, Legalis nr 62460, z glosą aprobusującą M. Mulińskiego; tenże, *Glosa do wyroku SN z dnia 10 października 2003 r., II CK 113/02 OSP 2004*, nr 11, poz. 141. W piśmiennictwie tak też m.in. J. Jagieła, *Komentarz do art. 826 k.p.c.* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 730–1088. Tom III*, pod red. A. Marciniaka, K. Piaseckiego, wyd. 6, Warszawa 2015, Legalis, teza 4.

¹⁶ W głosowanym orzeczeniu SN posługuje się terminem cofnięcia przez wierzyciela „egzekucyjnego wniosku”. Ujęcie to jest nieściśle, gdyż o ile każdy wniosek o wszczęcie egzekucji jest czynnością egzekucyjną, która musi zawierać w sobie określone egzekucyjne wnioski (co najmniej jeden wniosek), o tyle nie każdy wniosek egzekucyjny będzie wnioskiem o wszczęcie egzekucji. Co bowiem oczywiste, wnioski egzekucyjne mogą być składane również w toku postępowania egzekucyjnego. Dopuszczalność odwołania tych wniosków należy przy tym oceniać na zasadach ogólnych. Jest ona bowiem wyrazem zasady odwołałości czynności (procesowych i egzekucyjnych) stron w postępowaniu cywilnym, będącej jednym z przejawów zasady dyspozycyjności, będącej naczelną zasadą procesu, wypływającą z gwarantowanej konstytucyjnie wolności jednostki ludzkiej, zakładającej jej autonomię woli. Na temat zasady odwołałości zamiast wielu zob. J. Mokry, *Odwołałość czynności procesowych w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1973.

¹⁷ Na podobieństwo między żądaniem umorzenia postępowania egzekucyjnego a cofnięciem pozwu w procesie uwagę zwrócił SN również w wyroku z dnia 19.11.2014 r., II CSK 196/14, BSN 2015, nr 2, Legalis nr 1186869. W orzeczeniu tym na gruncie podobnego stanu faktycznego sprawy SN wskazał, że w postępowaniu egzekucyjnym właściwą formą rezygnacji wierzyciela z poszukiwania zaspokojenia przysługującej mu według tytułu wykonawczego wierzytelności jest wniosek o umorzenie egzekucji. Skoro wszak wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego oznacza rezygnację z poszukiwania

W ocenie Sądu Najwyższego prawidłowość ta działa również *au rebours*: ewentualne oświadczenie wierzyciela o cofnięciu wniosku egzekucyjnego winno być potraktowane jako żądanie umorzenia postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 825 pkt 1 k.p.c., i to niezależnie od stadium, w jakim dane postępowanie się znajduje w chwili złożenia tego oświadczenia.

VI

Ostatni z możliwych do przyjęcia (a w każdym razie próby obrony) poglądów jest stanowiskiem pośrednim względem zaprezentowanych w punktach IV i V. Zasadniczo pogląd ten jest zgodny z wnioskiem o dopuszczalności odpowiedniego zastosowania art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c. do cofnięcia wniosku o wszczęcie egzekucji i opiera się na dokonaniu dysfunkcji między tą czynnością a żądaniem umorzenia postępowania egzekucyjnego, o którym mowa w art. 825 pkt 1 k.p.c.

O ile bowiem każda z tych czynności stanowi przejaw zasady dyspozycyjności pozwalającej stronie rozporządzać poszczególnymi czynnościami (procesowymi lub egzekucyjnymi), jak też samym postępowaniem,

ochrony, która już cedentowi wobec zbycia wierzytelności nie przysługuje, to uwzględnienie wniosku przez komornika, przez umorzenie postępowania egzekucyjnego, tworzy ostatecznie stan taki, jaki w postępowaniu rozpoznawczym łączy się ze skutecznym cofnięciem pozwu, co może uzasadniać sięgnięcie do odpowiedniego stosowania art. 203 § 2 zd. 1, na podstawie odesłania zawartego w art. 13 § 2 k.p.c. W orzeczeniu tym ustalenie co do upływu przedawnienia roszczenia wynikającego z wierzytelności przelanej przez bank na osobę trzecią po powstaniu tytułu wykonawczego na rzecz banku i w trakcie postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez cedenta wywiedziono jednak przede wszystkim z innej okoliczności, a mianowicie ze skuteczności przerwy przedawnienia wywołanej wszczęciem postępowania egzekucyjnego wyłącznie *inter partes*, a więc między dotychczasowym wierzycielem i dłużnikiem, będącymi stronami tego postępowania. Z uwagi na niedopuszczalność przekształceń podmiotowych w postępowaniu egzekucyjnym, a zwłaszcza brak odpowiedniego stosowania art. 192 pkt 3 k.p.c., przerwa przedawnienia spowodowana wszczęciem postępowania egzekucyjnego przez cedenta nie wywoła zatem skutku pomiędzy cesjonariuszem a dłużnikiem. O niedopuszczalności odpowiedniego stosowania art. 192 pkt 3 k.p.c. w postępowaniu egzekucyjnym SN wypowiedział się również m.in. w uchwale z dnia 5.03.2009 r., III CZP 4/09, OSNC 2010/1/2, s. 6, Legalis nr 120793. Ze względu na przedmiot niniejszej glosy szczegółowa analiza tego zagadnienia w jej ramach jest niemożliwa.

o tyle jedynie cofnięcie wniosku o wszczęcie egzekucji, jako *actus contrarius* czynności inicjującej to postępowanie, jest wyrazem odwołałości tej czynności, uzasadniającym odpowiednie zastosowanie konsekwencji przewidzianych w art. 203 § 4 k.p.c., a polegających na likwidacji – *verba legis* – skutków, jakie ustawa wiąże z wszczęciem danego postępowania, w tym przerwy przedawnienia. W tym zatem ujęciu żądanie umorzenia postępowania egzekucyjnego, niebędące cofnięciem wniosku o wszczęcie egzekucji, wywołuje jedynie skutki prospektywne, o których mowa w art. 826 k.p.c. Cofnięcie wniosku o wszczęcie egzekucji, eliminując procesowy impuls niezbędny do rozpoczęcia i prowadzenia tego postępowania, nie stanowi bowiem li tylko wniosku o umorzenie tego postępowania, lecz wyraz odwołania wniosku, który je inicjuje¹⁸. W tym zakresie zastosowanie winien zatem znaleźć nie art. 825 pkt 1 i art. 826 k.p.c., lecz art. 203 w zw. z art. 355 § 1 k.p.c. stosowane odpowiednio na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. O ile więc cofnięcie wniosku o wszczęcie egzekucji pociąga za sobą *implicite* żądanie umorzenia tego postępowania, o tyle nie każde żądanie umorzenia postępowania egzekucyjnego musi oznaczać *per se* odwołanie wniosku o wszczęcie egzekucji,

¹⁸ Dystynkcja między cofnięciem wniosku o wszczęcie postępowania a żądaniem umorzenia postępowania, bez cofnięcia tego wniosku, znana jest w judykaturze sądów administracyjnych na gruncie art. 105 k.p.a. Zgodnie z § 1 tego przepisu, gdy postępowanie z jakiegokolwiek przyczyny stało się bezprzedmiotowe, organ administracji publicznej wydaje decyzję o umorzeniu postępowania. W myśl zaś § 2 organ administracji publicznej może umorzyć postępowanie, jeżeli wystąpi o to strona, na której żądanie postępowanie zostało wszczęte, a nie sprzeciwiają się temu inne strony, oraz gdy nie jest to sprzeczne z interesem społecznym. Zob. w tym zakresie przykładowo wyrok NSA z dnia 28.06.2012 r., II OSK 551/11, Legalis nr 779329, w którym stwierdzono, że zasada dyspozycyjności postępowania administracyjnego podlega pewnym ograniczeniom, czego dowodem jest właśnie art. 105 § 2 k.p.a. Ograniczenia zawarte w tym przepisie dotyczą bowiem sytuacji, w której strona inicjująca postępowanie żąda następnie jego umorzenia, nie cofając wniosku o wszczęcie postępowania. Zdaniem NSA złożenie żądania umorzenia postępowania nie oznacza cofnięcia wniosku i bez wyraźnego oświadczenia w taki sposób nie może być rozumiane. Wobec tego przy wystąpieniu o umorzenie postępowania istnieje nadal źródło procesu w postaci wniosku zawierającego żądanie przyznania uprawnienia nadawanego drogą decyzji administracyjnej. W odróżnieniu od sytuacji, w której wniosek wycofano, organ może nadal prowadzić postępowanie i orzekać co do istoty o przyznaniu bądź odmowie przyznania uprawnienia administracyjnego. W takim przypadku nie występuje więc bezprzedmiotowość postępowania, o której mowa w art. 105 § 1 k.p.a., lecz zastosowanie znajdzie § 2 tego przepisu, wprowadzający dodatkowe obostrzenia.

uzasadniające nadanie umorzeniu na ww. podstawie retroaktywnych skutków, polegających na zniesieniu materialnoprawnych konsekwencji jego zainicjowania.

Reasumując, o likwidacji z mocą *ex tunc* lub zakończeniu *ex nunc* przerwy przedawnienia spowodowanej wszczęciem postępowania egzekucyjnego zadecyduje wola wierzyciela uzewnętrzniona w jego oświadczeniu o cofnięciu wniosku o wszczęcie egzekucji albo w żądaniu umorzenia tego postępowania.

VII

Przechodząc do oceny zrekapitulowanych powyżej stanowisk, w pierwszej kolejności należy stanowczo odrzucić pogląd zaproponowany w punkcie IV. Brak bowiem wystarczających względów przemawiających za całkowitym wykluczeniem odpowiedniego stosowania art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c. w tym postępowaniu. W obliczu silnych racji natury celowościowej i funkcjonalnej przedstawionych w uzasadnieniu komentowanego judykatu argumentem przesądzającym o prospektywnych li tylko skutkach umorzenia postępowania egzekucyjnego zgodnie z wolą wierzyciela nie może być samo brzmienie art. 826 k.p.c. W szczególności zaś nie przekonuje próba potraktowania tego przepisu jako *legi speciali*, wyłączającego *a limine* odpowiednie zastosowanie konkurencyjnych norm regulujących skutki umorzenia procesu na poszczególnych podstawach. Wręcz przeciwnie – art. 826 k.p.c. jako norma ogólna odnosząca się do wszystkich przypadków umorzenia postępowania egzekucyjnego jak najbardziej może doznawać wyjątków, podyktowanych specyfiką umorzenia tego postępowania na poszczególnych podstawach. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji objętych, *mutatis mutandis*, zakresem normowania normy szczególnej, za jaką w tym kontekście należy uznać art. 203 k.p.c. odnoszący się ściśle do cofnięcia czynności inicjującej postępowanie cywilne, którą w procesie cywilnym jest cofnięcie pozwu, a w postępowaniu egzekucyjnym – cofnięcie wniosku

o wszczęcie egzekucji. Do odmowy odpowiedniego zastosowania art. 203 § 2 zd. 1 k.p.c. w postępowaniu egzekucyjnym nie może prowadzić również argument odwołujący się do wyjątkowości tej regulacji, rzutującej na konieczność ścisłej wykładni wyjątku od zasady, polegającej na utrzymaniu skutków przerwy przedawniania mimo umorzenia postępowania (prospektywnym działaniu postanowienia w tym przedmiocie). Wyjątkowość ta mogłaby mieć znaczenie w razie próby wykładni ekstensywnej przepisu lub też sięgania po *analogia legis*¹⁹. W rozpatrywanym zaś przypadku chodzi o odpowiednie (a nie analogiczne) zastosowanie danej normy, na podstawie wyraźnej normy odsyłającej zawartej w art. 13 § 2 k.p.c., do adekwatnej w stosunku do hipotezy normy statuowanej w art. 203 § 2 zd. 1 sytuacji w postępowaniu egzekucyjnym, polegającej na żądaniu umorzenia tego postępowania, implikującego w sobie (przy przyjęciu koncepcji zaprezentowanej w komentowanym judykacie) cofnięcie wniosku wszczynającego to postępowanie.

Nie wytrzymuje również krytyki – choć z innych niż powołane wyżej względów – próba dokonania dystynkcji między cofnięciem wniosku o wszczęcie egzekucji a żądaniem umorzenia tego postępowania, z konsekwencją w postaci zróżnicowania procesowych skutków obydwu czynności. W obliczu fundamentalnej różnicy między tymi skutkami dla sytuacji prawnej wierzyciela i dłużnika tego rodzaju rozróżnienie winno posiadać wyraźną normatywną podstawę²⁰.

¹⁹ O li tylko analogicznym, a nie odpowiednim stosowaniu konsekwencji przewidzianych w art. 130 § 2 zd. 2 k.p.c. lub 182 § 2 *in fine* k.p.c., identycznych ze skutkami przewidzianymi w art. 203 § 2 zd. 1, można by mówić w odniesieniu do umorzenia procesu na podstawie art. 505³⁷ k.p.c. W przytoczonym w punkcie IV orzeczeniu SN słusznie wykluczył zastosowanie tej analogii, odwołując się do istotnych różnic między zwrotem pozwu oraz umorzeniem zawieszonego procesu na podstawie art. 182 k.p.c. a sytuacją objętą dyspozycją art. 505³⁷ k.p.c. W kontekście odpowiedniego stosowania normy dotyczącej cofnięcia pozwu do oceny skutków żądania umorzenia postępowania egzekucyjnego o tak znaczących odmiennościach nie ma mowy. Na temat dopuszczalności analogii w postępowaniu cywilnym zob. zwłaszcza M. Walasik, *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013.

²⁰ Zob. przykładowo cofnięcie powództwa ze zrzeczeniem się roszczenia lub bez niego na gruncie art. 203 § 1 k.p.c. Różnica między obydwooma unormowaniami (poza samym wymogiem uzyskania zgody pozwanego na cofnięcie powództwa bez zrzeczenia się roszczenia po rozpoczęciu rozprawy) jest przy tym dlatego fundamentalna, że o ile cofnięcie

Wydaje się bowiem, że jedynie jednoznaczne zadekretowanie przez ustawodawcę dualizmu jednostronnych czynności dyspozytywnych wierzyciela, zmierzających do położenia kresu postępowaniu egzekucyjnemu, uzasadniałoby możliwość egzekwowania przez sąd z całą stanowczością konsekwencji zastosowania przez wierzyciela jednej z dostępnych w tym zakresie formuł, wymuszając tym samym większą precyzję w formułowaniu procesowych oświadczeń przez wierzyciela. W braku czytelnych proceduralnych reguł uzasadniających tego rodzaju dychotomię ewentualna praktyka ustalania przez organy procesowe i sądowe w drodze wykładni oświadczeń woli wierzyciela zawartych w jego czynności²¹ mogłaby prowadzić do nieakceptowalnych konsekwencji z punktu widzenia przewidywalności procesowego prawa, stanowiącego jeden z fundamentów prawa do sądu w demokratycznym państwie prawnym²². Powyższe zagrożenie wydaje się tym bardziej realne, jeżeli wziąć pod uwagę, że – jak można sądzić – w świadomości prawnej większości przedstawicieli nauki i praktyki

pozwu (w obu wariantach) samo w sobie nie czyni ponownego wytoczenia powództwa niedopuszczalnym, w tym sensie, iż nie prowadzi do odrzucenia powtórnie wniesionego pozwu, o tyle zrzeczenie się roszczenia w poprzednim procesie stanowi podstawę zarzutu pozwanego, którego uwzględnienie przez sąd winno skutkować oddaleniem ponownie wniesionego pozwu, ze względu na negatywną przesłankę jurysdykcyjną (tak: W. Broniewicz, *Przyczyny oddalenia powództwa*, PiP 1964, z. 5–6, s. 835 i n.; tenże, *Normy, przesłanki i zarzuty jurysdykcyjne w procesie cywilnym*, Studia Prawno-Ekonomiczne 1969, t. 2, s. 80 i n.; tenże [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 200–201. Na temat cofnięcia pozwu i zrzeczenia się roszczenia zob. także A.W. Bartz, *Zrzeczenie się przez powoda dochodzonego roszczenia w k.p.c.*, Głos Prawa 1937, nr 9–10, s. 505 i n.; T. Rowiński, *Zrzeczenie się roszczenia w polskim procesie cywilnym*, NP 1965, nr 7–8, s. 829 i n. W nowszej literaturze: P. Ryłski, *Czasowa dopuszczalność odwołania cofnięcia pozwu wraz ze zrzeczeniem się roszczenia. Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2011 r., I CSK 252/10*, PPC 2012, nr 2, s. 339 i n.

²¹ Na temat wykładni czynności procesowych zob. zwłaszcza K. Markiewicz, A. Torbus, *O wykładni pisemnych oświadczeń stron*, PPC 2013, nr 1, s. 34 i n.

²² Co do związku między przewidywalnością przebiegu procesu a rzetelnością tego postępowania i zasadą prawa do sądu zamiast wielu zob. A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 495 i n. Uwagi te można odpowiednio odnieść do każdego postępowania służącego udzieleniu ochrony prawnej jednostce, a więc również postępowania egzekucyjnego. Postępowanie to winno zatem również cechować się transparentnością i przewidywalnością co do jego przebiegu, a zwłaszcza w odniesieniu do konsekwencji podejmowanych przez strony czynności w celu realizacji lub obrony ich praw.

funkcjonuje ugruntowane przekonanie, iż między cofnięciem pozwu (innej czynności inicjującej dane postępowanie) a żądaniem umorzenia tego postępowania można postawić znak równości lub też co najmniej, że dokonanie jednej z tych czynności z konieczności pociąga za sobą drugą²³. Mówiąc zatem inaczej, kunsztowna teoretycznie dystynkcja między obiema czynnościami z dużym prawdopodobieństwem okazałaby się niedostosowana do potrzeb praktyki i niosłaby za sobą więcej problemów niż pożytku²⁴.

Wymaga w końcu wskazania, że ewentualne wprowadzenie dualizmu polegającego na wyróżnieniu dwóch alternatywnych czynności wierzyciela prowadzących do umorzenia postępowania egzekucyjnego powinno mieć uzasadnienie w zróżnicowaniu przesłanek dopuszczalności tych czynności. Tymczasem nie wydaje się zasadne uzależnianie dopuszczalności cofnięcia wniosku o wszczęcie egzekucji od zgody dłużnika (odpowiednio do zgody pozwanego na cofnięcie pozwu bez zrzeczenia się roszczenia, a po rozpoczęciu rozprawy w trybie art. 203 § 1) lub też poddanie tej czynności kontroli sądu na podstawie stosowanego odpowiednio art. 203 § 4 k.p.c. Jeżeli już, to tego rodzaju ograniczenia, *de lege ferenda*, mogłyby być przypisane żądaniu umorzenia egzekucji w trybie art. 825 pkt 1 k.p.c., a więc bez negatywnych dla wierzyciela (a korzystnych dla dłużnika) skutków w postaci zniesienia przerwy przedawnienia

²³ Tak m.in. głosowana uchwała. Zdaniem K. Golinowskiej traktowanie oświadczenia wierzyciela o cofnięciu wniosku egzekucyjnego jako żądania umorzenia egzekucji na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c. jest zgodne z powszechną praktyką organów egzekucyjnych. Zob. też, *Komentarz do art. 825 k.p.c.* [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, Legalis, nb. 5.

²⁴ W razie przyjęcia skrytykowanej dychotomii w praktyce dla uniknięcia wątpliwości co do treści czynności egzekucyjnej wierzyciela i jego rzeczywistej woli w wypadku oświadczeń składanych na piśmie przed ewentualnym umorzeniem postępowania organ egzekucyjny powinien wezwać wierzyciela do złożenia wyjaśnień w trybie art. 827 § 1 w zw. z art. 760 § 2 k.p.c. Po nowelizacji z 10 lipca 2015 r., o której mowa w przypisie 14, wysłuchanie wierzyciela i dłużnika na podstawie art. 827 § 1 k.p.c., przed zawieszeniem albo umorzeniem postępowania, stanie się fakultatywne na wszystkich podstawach. Obecnie – z wyjątkiem wypadku, gdy istnieje wykonalne orzeczenie uzasadniające zawieszenie postępowania lub prawomocne orzeczenie uzasadniające umorzenie postępowania albo gdy zawieszenie lub umorzenie ma nastąpić z mocy samego prawa lub z woli wierzyciela – ma ono charakter obligatoryjny.

w związku z cofnięciem wniosku. Rozwiązanie to wymagałoby zatem niewątpliwie dość daleko idącej interwencji ustawodawczej.

Reasumując, zawarte w głosowanej uchwale rozstrzygnięcie przedstawionego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego, w którego myśl umorzenie postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela niweczy skutki przerwy biegu przedawnienia spowodowane złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji, wypada uznać za w całości prawidłowe. Jest ono zatem trafne również w zakresie, w jakim utożsamia żądanie umorzenia postępowania egzekucyjnego przez wierzyciela w trybie art. 825 pkt 1 k.p.c. z cofnięciem wniosku o wszczęcie egzekucji.

Recenzja monografii
*Ku lepszemu prawu – dyskurs
nauki i praktyki. Uwagi na tle
ostatnich zmian legislacyjnych
w zakresie prawa cywilnego
i procedury cywilnej,*
pod redakcją I. Kunickiego
i A. Antkiewicza,
Currenda 2015

Ku lepszemu prawu – dyskurs nauki i praktyki. Uwagi na tle ostatnich zmian legislacyjnych w zakresie prawa cywilnego i procedury cywilnej, to kolejna, po *Nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego* (red. A. Góra-Błaszczkowska) pozycja książkowa Wydawnictwa Currenda, która ukazała się w 2015 r., poświęcona m.in. problematyce zmian wprowadzonych ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015, poz. 1311). Taki wybór Wydawnictwa jest uzasadniony. Wchodzące w życie w tym roku przepisy wprowadzają bowiem

instrumenty informatyczne do praktyki wymiaru sprawiedliwości. Od czasu uruchomienia elektronicznego postępowania upominawczego jest to druga tak istotna zmiana w zakresie wykorzystania elektronizacji polskiego procesu cywilnego. Wizją Wydawnictwa jest bowiem przede wszystkim dostarczanie aktualnych materiałów przydatnych w praktyce. Dlatego w 2015 r. Wydawnictwo zapoczątkowało omawianie tematyki elektronizacji. Na początku maja ukazało się opracowanie monograficzne pt. *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce* pod redakcją A. Marciniaka.

Niewątpliwie zaletą omawianej monografii jest to, że zostały w niej zawarte teksty zarówno teoretyków prawa, jak i praktyków. Oprócz trzech przedstawicieli nauki, znawców procesu cywilnego, w tym prof. dr hab. J. Gołaczyńskiego, największego chyba w Polsce autorytetu w zakresie elektronizacji, w publikacji znalazły się teksty praktyków, kilku sędziów, radcy prawnego oraz komornika. To powoduje, że opracowanie obrazuje zagadnienie nowelizacji z różnych perspektyw.

Jednak nie tylko autorzy stanowią atut publikacji. Są nim przede wszystkim zamieszczone teksty, które omawiają zmiany wprowadzone w dwóch nowelizacjach do m.in. Kodeksów cywilnego i postępowania cywilnego – ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 539) i z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 poz. 1311).

Pierwszy rozdział, autorstwa sędziów Sądu Rejonowego w Grudziądzu – A. Antkiewicza oraz M. Plaskacza – zawiera sprawozdanie z konferencji naukowej, która odbyła się w Toruniu w dniach 4–5 grudnia 2014 r. i była poświęcona omawianiu przepisów zawartych wtedy w projektach wyżej wspomnianych ustaw. Uczestnicy konferencji dyskutowali też o innych już obowiązujących przepisach, m.in. ustawy z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i ustawy o kosztach w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2014, poz. 1296), która

wprowadziła m.in. elektroniczne nagrywanie rozpraw i ustne uzasadnienie wyroku. Poruszono też zagadnienia związane z postępowaniem egzekucyjnym zawarte w nowych przepisach, a szczególnie z elektroniczną licytacją ruchomości i elektronicznym zajęciem rachunku bankowego.

W rozdziale drugim dr A. Laskowska-Hulisz przedstawia oczekujące dziś na wejście w życie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie dowodów z dokumentów. Omawia rodzaje dokumentów, ich moc dowodową, ich badanie oraz obowiązek ich przedstawienia, po wprowadzonych zmianach. Skorelowane zmiany obu Kodeksów – cywilnego i postępowania cywilnego – odnoszą się do dokumentu elektronicznego. Stąd konsekwencje wprowadzenia tej formy w prawie materialnym musiały wystąpić również w zakresie postępowania dowodowego z dokumentów. Autorka postuluje wprowadzenie w k.p.c. definicji dokumentu z k.c. oraz przeniesienie art. 308 k.p.c. (dowody z innych dokumentów do oddziału poświęconego dowodom z dokumentów).

Rozdział trzeci autorstwa prof. J. Gołaczyńskiego poświęcony jest elektronicznemu protokołowi rozprawy oraz elektronicznemu uzasadnieniu wyroku. Zmiany w tym zakresie już obowiązują. Oba rozwiązania, a zwłaszcza pierwsze, mają tylu zwolenników co przeciwników. Nie wchodząc w szczegóły protokół elektroniczny niewątpliwie w sposób realny przedstawia przebieg rozprawy. Korzystanie z niego jednak przez strony i sądy II instancji jest mniej przyjazne z tradycyjnego punktu widzenia. W rozdziale opisano zmiany legislacyjne, jakie były konieczne dla wprowadzenia do polskiego porządku prawnego tych elektronicznych udogodnień. Nie był to prosty zabieg techniczny. Jak pokazuje krótka praktyka ich stosowania, nowe rozwiązania zaczynają się, choć nie bez pewnych oporów, przyjmować w rzeczywistości polskiego procesu cywilnego.

Sędzia K. Górski w rozdziale czwartym omawia wybrane zagadnienia odnoszące się do wpływu kolejnych nowelizacji procedury cywilnej dotyczących nowych technologii informatycznych na organizację procesu cywilnego i metodykę pracy sędziego. W uwagach wprowadzających autor

opisuje krótko dotychczasowe wykorzystanie technologii informatycznych w procesie cywilnym, w tym w ramach pozyskiwania informacji z innych systemów elektronicznych. Następnie przechodzi do uwag poświęconych protokołowi elektronicznemu, wskazując na jego zalety w zakresie zasady bezpośredniości, w tym w sądzie II instancji, zasady koncentracji materiału dowodowego oraz przyspieszenia toku przeprowadzanych czynności. Za mankament autor uznaje czasochłonność w zapoznawaniu się z nagrany materiałem. Sporo miejsca autor poświęca pracy sędziego nad protokołem skróconym. W dalszej kolejności K. Górski wskazuje na pozytywny aspekt regulacji związanej z udokumentowaniem ugody zawartej na rozprawie, która rozwiewa wątpliwości dotyczące postępowania sędziego w razie zgody stron na ugodowe zakończenie sporu podczas rozprawy rejestrowanej elektronicznie. Interesujące są uwagi autora odnośnie do ustnego (wygłoszonego) uzasadnienia wyroku. Zgodzić się trzeba z autorem, że należałoby ustalić odrębną praktykę wygłaszania takich uzasadnień. Autor krytycznie odnosi się do doręczania na wniosek strony transkrypcji takiego uzasadnienia. W konkluzji autor pozytywnie wypowiada się na temat realizowanych obecnie pomysłów odnoszących się do elektronicznego biura podawczego. Postuluje też on uwzględnienie środowiska sędziowskiego w dalszych pracach legislacyjnych związanych z elektronizacją postępowania cywilnego. Uzasadnione jest to faktem, że nowoczesne narzędzia mogą znacznie wspierać pracę sędziego i mają wpływ na jej organizację.

W rozdziale piątym sędzia H. Kaflak-Januszko przedstawia ocenę Stowarzyszenia Sędziów Polskich Iustitia odnośnie do protokołu elektronicznego. Autorka wskazuje na negatywne aspekty e-protokołu z rozprawy, zwłaszcza w zakresie zastępowania jego pisemnej wersji. H. Kaflak-Januszko postuluje wykorzystanie protokołu elektronicznego, jako dodatku do tradycyjnego. Według niej nie powinien on też zastępować protokołu pisemnego, np. w sytuacjach, w których nikt nie stawiał się na rozprawę. Podobnie krytyczne uwagi znajdujemy

odnośnie do wygłaszanego uzasadnienia. Autorka zwraca także uwagę na fakt uzasadnienia wyroku także w aspekcie wizerunku wymiaru sprawiedliwości.

Kolejny rozdział (szósty), którego autorem jest J. Gardocki, poświęcony jest planowanym zmianom w postępowaniu spadkowym oraz zasadom ponoszenia kosztów postępowania w przedmiocie spisu inwentarza spadku na tle projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (weszła ona w życie w październiku 2015 r.). Autor w tekście trafnie zwraca uwagę, że część zagadnień, zwłaszcza związanych z kosztami postępowania, nadal nie jest regulowanych precyzyjnie. Dotyczy to podmiotów zobowiązanych do ponoszenia wydatków postępowania (wnioskodawca, czy Skarb Państwa), momentu uiszczenia zaliczki, możliwości żądania przez komornika zaliczki na pokrycie wydatków, rygoru braku uiszczenia jej w wyznaczonym terminie.

Następny rozdział (siódmy), sędziego M. Plaskacza, również traktuje o nowelizacji materialnego i procesowego prawa spadkowego na tle ustawy z dnia 20 marca 2015 r. W pierwszej kolejności autor omawia zmiany Kodeksu cywilnego. Zwraca uwagę na pozytywny aspekt zmiany domniemania związanego z milczeniem (brakiem oświadczenia) spadkobiercy z przyjęcia spadku wprost na przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza. Autor poddaje krytyce instytucję prywatnego wykazu inwentarza. Uważa m.in., że spis inwentarza lepiej i obiektywniej pełni funkcję przeznaczoną dla tych rozwiązań. Na pochwałę zdaniem autora zasługuje zaostrenie odpowiedzialności spadkobiercy odpowiadającego z dobrodziejstwem inwentarza. Przechodząc do tematyki procesowej prawa spadkowego autor wskazuje na niedoskonałość nowej regulacji w zakresie spisu inwentarza, w szczególności w odniesieniu do braku jednoznacznego unormowania zagadnienia kosztów tego postępowania.

W rozdziale ósmym sędzia A. Antkiewicz omawia zmiany w postępowaniu egzekucyjnym w świetle rządowej noweli Kodeksu postępowania

cywilnego zawartej w druku nr 2678 Sejmu VII kadencji (ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw; Dz.U. z 2015, poz. 1311). Część z nich według autora ma charakter rewolucyjny. Są to: poszerzenie kompetencji referendarzy sądowych, wyłączenie zaskarżalności niektórych czynności komornika sądowego, ustawowe rozstrzygnięcie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej, ustalenie majątku dłużnika przez komornika sądowego z urzędu, odbieranie przez niego wykazu majątku dłużnika, elektronizacja niektórych czynności, zajęcie wierzytelności z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku, zmiany w egzekucji z nieruchomości. W dalszej części rozdziału autor szczegółowo omawia poszczególne zmiany, zwracając szczególną uwagę na zakres poszerzonych kompetencji referendarzy sądowych. Naświetla też wprowadzenie elektronizacji postępowania egzekucyjnego, co jest zbieżne z rozwiązaniami przyjętymi w zakresie postępowania rozpoznawczego. Postuluje dalsze rozszerzanie katalogu czynności komornika sądowego, które nie są zaskarżalne, zwłaszcza w odniesieniu do tych, które mają charakter techniczny. W zakresie skargi na czynności komornika pozytywnie ocenia konieczność jej złożenia za pośrednictwem tego organu egzekucyjnego, co przyczyni się do przyspieszenia postępowania. Na zakończenie autor wnioskuje, aby w kolejnych nowelach szerzej wprowadzono elektronizację postępowania egzekucyjnego, np. w odniesieniu do licytacji z nieruchomości.

Profesor I. Kunicki jest autorem ostatniego rozdziału (dziewiątego), zamykającego monografię, odnoszącego się do wyboru sposobu egzekucji i ustalenia majątku dłużnika w świetle projektowanych zmian Kodeksu postępowania cywilnego (druk sejmowy nr 2678 – ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw; Dz.U. z 2015, poz. 1311). Wprowadzane zmiany nie zobowiązują już, co do zasady, jak dotychczas wierzyciela do wskazywania we wniosku egzekucyjnym sposobów egzekucji, które ma zastosować komornik. Może

jednak to zrobić (wyjątek stanowi egzekucja z nieruchomości i te, do których stosuje się przepisy o egzekucji z nieruchomości). Autor rozpoczyna od omówienia stanu dotychczasowego, analizując przy tym bogatą literaturę przedmiotu. Następnie badaniu poddaje uprawnienia komornika odnośnie do decyzji co do wybranych sposobów egzekucji, jeśli wierzyciel tego nie wskazał. Problem dostrzega autor w swobodzie komornika w tym zakresie, w szczególności, czy może on stosować kilka sposobów egzekucji. Na tak postawione pytanie I. Kunicki odpowiada pozytywnie. Zastrzega jednak, że komornik przyjmując takie rozwiązanie powinien też brać pod uwagę normę art. 799 § 1 k.p.c., ograniczając zastosowane sposoby egzekucji tak, aby nie stanowiła ona dla dłużnika nadmiernej uciążliwości, jednak była skuteczna. W tym zakresie autor przeciwstawia się sytuacji, w której komornik „po kolei” stosuje różne sposoby egzekucji. Takie rozwiązanie prowadzić by mogło do tego, że dłużnik ukryłby dalszy majątek. I. Kunicki rozważa też problem właściwości komornika, jeśli nie wskazano sposobów egzekucji. Następnie autor przechodzi do analizy możliwości decydowania o sposobach egzekucji przez komornika w razie wskazania ich wyraźnie we wniosku egzekucyjnym. Uznaje, że wybór sposobu egzekucji przez wierzyciela eliminuje wpływ komornika na ich zastosowanie. Ostatnim zagadnieniem poruszonym w artykule jest obowiązek komornika do wezwania dłużnika do złożenia wykazu majątku lub innych wyjaśnień niezbędnych do przeprowadzenia egzekucji, co jednak nie uchybia przepisom o poszukiwaniu przez komornika majątku dłużnika.

Podsumowując należy stwierdzić, że omawiana pozycja poszerza spojrzenie, zwłaszcza praktyki prawa, na dokonywane obecnie zmiany w polskiej procedurze cywilnej, które idą daleko – zwłaszcza w zakresie informatyzacji. Mimo że teksty zawarte w opracowaniu powstały na etapie prac ustawodawczych, to w większości zachowały swą aktualność po wprowadzeniu projektowanych zmian w życie. Z tych powodów warto zapoznać się ze spojrzeniem autorów na te nowe w naszej rzeczywistości rozwiązania.

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać
drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 99 zł brutto

Zenon Knypl, Zbigniew Merchel

Komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Wydanie V

Stan prawny na dzień
1 kwietnia 2015 roku

**W abonamencie
książkowym**

TANIEJ

74,25 zł brutto
25% rabatu
i wysyłka gratis!

 CURRENDA

Oddajemy
do rąk Czytelników
piąte wydanie
komentarza
z nadzieją, że ułatwi
on wykładnię
i stosowanie
przepisów ustawy.

Wszystkie publikacje
Wydawnictwa Currenda
można zamówić
pod adresem:
www.sklep.currenda.pl

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać
drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 59,90 zł brutto

Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce

Andrzej Marciniak
redakcja naukowa

W abonamencie
książkowym

TANIEJ

44,93 zł brutto
25% rabatu
i wysyłka gratis!

Książka skierowana
do osób, które
chcą się odnaleźć
w nowoczesnych,
z informatyzowanych
konstrukcjach
postępowania
egzekucyjnego.

Wszystkie publikacje
Wydawnictwa Currenda
można zamówić
pod adresem:
www.sklep.currenda.pl

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać
drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 249 zł brutto

EGZEKUCJA SĄDOWA W PRAWIE POLSKIM

POD KIERUNKIEM
ZBIGNIEWA SZCZURKA

II WYDANIE
2015

**W abonamencie
książkowym**

TANIEJ

186,75 zł brutto
25% rabatu
i wysyłka gratis!

 CURRENDA

Oddajemy do rąk
Czytelników jedyne
na rynku wydawniczym
opracowanie systemowe
dotyczące polskiego
prawa egzekucyjnego
w zakresie egzekucji
sądowej.

Stan prawny
na dzień 1 maja 2015 r.

Wszystkie publikacje
Wydawnictwa Currenda
można zamówić
pod adresem:
www.sklep.currenda.pl

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać
drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 79,80 zł brutto

ZENON KNYPL

EKSMISJA A PRAWA CZŁOWIEKA

**W abonamencie
książkowym**

TANIEJ

59,85 zł brutto
25% rabatu
i wysyłka gratis!

CURRENDA

„Eksmisja a prawa człowieka”

to kolejne, już drugie
wydanie wzbogacone
o nowe aspekty
prawne, związane ze
zmianami przepisów,
orzecznictwem
oraz praktyką.

Wszystkie publikacje
Wydawnictwa Currenda
można zamówić
pod adresem:
www.sklep.currenda.pl

ZAMÓW JUŻ TERAZ

Zamówienia na abonament prosimy składać drogą mailową na adres marketing@currenda.pl

Cena katalogowa: 49 zł brutto

PRZEPISY DLA KOMORNIKÓW

Wybór przepisów
(k.p.c. i u.k.s.e.)
Stan prawny na dzień 4 marca 2015 roku

TOM I

**W abonamencie
książkowym**

TANIEJ

36,75 zł brutto
25% rabatu
i wysyłka gratis!

Tom I składa się z k.p.c. i u.k.s.e.,
tom II zawiera przepisy wykonawcze.
Stan prawny na dzień 4 marca 2015 r.

PRZEPISY DLA KOMORNIKÓW

Wybór przepisów
(k.p.c. i u.k.s.e.)
Stan prawny na dzień 4 marca 2015 roku

TOM II

Wszystkie publikacje
Wydawnictwa
Currenda można
zamówić
pod adresem:
www.sklep.currenda.pl

Czasopismo naukowe komorników sądowych

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

NR 1/2016

WSPIERAMY PROFESJONALISTÓW

al. Niepodległości 703A
81-853 Sopot

tel.: +48 58 550 38 75/76 w. 15
faks: +48 58 550 38 75 w. 26
e-mail: marketing@currenda.pl
www.currenda.pl/przeglad
www.sklep.currenda.pl